

**NAČRT CELOVITEGA UPRAVLJANJA
KULTURNE DEDIŠČINE IN NARAVNIH VREDNOT, POVEZANIH
Z IDRIJSKIM RUDIŠČEM, V IDRIJI**

PREDLOG 3

Idrija, junij 2022

Naslov aktivnosti:

Načrt celovitega upravljanja kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji

Izhodišče za izvedbo aktivnosti:

Sklep redne seje Vlade RS št. 00403-1/2014/43 dne 13. 11. 2014 pod točko 9: Ministrstvo za kulturo mora v sodelovanju z Ministrstvom za gospodarski razvoj in tehnologijo, Ministrstvom za okolje in prostor, Ministrstvom za zdravje, Ministrstvom za finance in lokalno skupnostjo poskrbeti, da bo na osnovi Izhodišč za program celovitega varstva kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji, sprejetih s sklepom Vlade Republike Slovenije št. 62200-1/2010/5 z dne 28. 10. 2010, do 31. 12. 2015 izdelan Načrt celovitega upravljanja.

Pojasnilo MK z dne 28. 3. 2017: Z zagotovitvijo sistemskih pogojev za redno delovanje javnega zavoda CUDHg Idrija so izpolnjeni pogoji, da bo lahko javni zavod pristopil k pripravi načrta celovitega upravljanja. Javni zavod CUDHg Idrija je v svoj program za leto 2017 vključil pripravo načrta celovitega upravljanja kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem - na osnovi Izhodišč za program celovitega varstva kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem v Idriji, in 60. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1). V pripravo načrta upravljanja bodo poleg CUDHg Idrija in Ministrstva za kulturo vključena tudi druga pristojna ministrstva (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, Ministrstvo za infrastrukturo, Ministrstvo za finance) in lokalna skupnost.

Osnovni dokumenti za pripravo predloga načrta:

1. Dediščina živega srebra v Idriji: Model upravljanja, Občina Idrija, julij 2008,
2. Izhodišča za program celovitega varstva kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji, Ministrstvo za kulturo, oktober 2010,
3. Dosje nominacije 'Heritage of Mercury. Almadén and Idrija', 2011,
4. Dediščina živega srebra: Almadén in Idrija, Načrt upravljanja – Idrija, Občina Idrija (CHERPLAN), 2013.

Predlog pripravili:

Tatjana Dizdarevič in Martina Peljhan, Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija

Nadaljnja usklajevanja:

Predlog Načrta celovitega upravljanja kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji, november 2017 je bil v procesu priprave usklajen z deležniki lokalne skupnosti (Občina Idrija, Mestni muzej Idrija) in Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije ter Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Nova Gorica. Predlog Načrta celovitega upravljanja kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji, december 2018 je bil poslan na Ministrstvo za kulturo v nadaljnje usklajevanje s pristojnimi ministrstvi v skladu s prej navedenim sklepom Vlade RS. Revidiran predlog načrta, maj 2022 bo potrebno uskladiti s pristojnimi ministrstvi, kot določa sklep vlade.

KAZALO VSEBINE

Pogl	Naslov	Str.
1.	UVOD	4
1.1.	Izhodišča za pripravo Načrta celovitega upravljanja kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji	4
1.2.	Namen in cilji dokumenta	5
2.	OPIS SVETOVNE 'DEDIŠČINE ŽIVEGA SREBRA. ALMADÉN IN IDRİJA'	6
2.1.	Utemeljitev izjemnih univerzalnih vrednot	6
2.2.	Avtentičnost	8
2.3.	Celovitost	8
3.	PREGLED STANJA KULTURNE DEDIŠČINE IN NARAVNIH VREDNOT POVEZANIH Z IDRİJSKIM RUDIŠČEM, V IDRİJI	8
3.1.	Območja in objekti nepremične kulturne dediščine	8
3.2.	Premična kulturna dediščina	10
3.3.	Nesnovna kulturna dediščina	10
3.4.	Naravne vrednote, povezane z idrijskim rudiščem	11
4.	UPRAVLJANJE 'DEDIŠČINE ŽIVEGA SREBRA. ALMADÉN IN IDRİJA'	12
4.1.	Mednarodni koordinacijski odbor 'Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija'	13
4.2.	Slovenski koordinacijski odbor 'Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija'	14
4.3.	Delovna skupina UNESCO Idrija	14
4.4.	Struktura lastnikov in upravljavcev dediščine živega srebra	14
4.4.1.	Lastniki in upravljavci najpomembnejših objektov kulturne dediščine	14
5.	IZHODIŠČA ZA CELOVITO VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE IN NARAVNIH VREDNOT, POVEZANIH Z IDRİJSKIM RUDIŠČEM	18
5.1.	Celovito varstvo kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji	18
5.2.	Strateški cilji celovitega varstva kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji	19
6.	POSŁANSTVO IN VIZIJA	19
7.	STRATEŠKI CILJI UPRAVLJANJA	19
8.	NAČRT UPRAVLJANJA SVETOVNE DEDIŠČINE ŽIVEGA SREBRA V IDRİJI	20
8.1.	Temeljna načela in cilj celovitega upravljanja	20
8.2.	Izhodišča pri oblikovanju individualnih načrtov upravljanja dediščine živega srebra	21
8.3.	CELOVITO UPRAVLJANJE DEDIŠČINE ŽIVEGA SREBRA V IDRİJI	23
8.3.1.	Mednarodni in nacionalni upravljavski odbor ter Delovna skupina UNESCO Idrija	23
8.3.2.	Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija	24
8.3.3.	Funkcije in naloge posameznih partnerjev upravljanja	25
8.3.4.	Način komuniciranja med partnerji in do zainteresiranih javnosti	26
8.3.5.	Zagotavljanje kadrov in virov financiranja skupnega upravljanja	26
9.	PREDNOSTNA AKCIJSKA PODROČJA IN NJIHOVI NOSILCI	27
9.1.	Specifični cilji trajnostnega razvoja Občine Idrija	27
9.2.	Specifični cilji Centra za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija	27
9.3.	Specifični cilji Mestnega muzeja Idrija	28
9.4.	Specifični cilji Zavoda za turizem Idrija	29
9.5.	Specifični cilji Idrijsko Cerkljanske razvojne agencije v okviru regionalnega povezovanja	29
9.6.	Specifični cilji Zavoda za varstvo kulturne dediščine RS na področju varstva nepremične kulturne dediščine	30
10.	KLJUČNI INSTRUMENTI VARSTVA DEDIŠČINE ŽIVEGA SREBRA V IDRİJI	31
10.1.	Mednarodne konvencije	31
10.2.	Operativne smernice Unesca	32
10.3.	Nacionalna zakonodaja	32
10.4.	Lokalni predpisi	32
10.5.	Razvojne strategije in programi na nacionalni ravni	33
10.6.	Razvojne strategije in programi na regionalni ravni	33
10.7.	Razvojne strategije in programi na lokalni ravni	33
11.	VELJAVNOST NAČRTA UPRAVLJANJA	35
12.	OBVEZNA PRILOGA: AKCIJSKI NAČRT	36

1. UVOD

Leta 2012 je bila »Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija« vpisana na UNESCO Seznam svetovne dediščine. Ocenjeno je bilo, da nominirano območje izpolnjuje pogoj izjemne univerzalne vrednosti oz. celovitosti in avtentičnosti. Utemeljitev temelji na dejstvu, da sta bila Almadén in Idrija dva najpomembnejša svetovna rudnika za pridobivanje živega srebra, da sta bila zgodovinsko povezana in, da sta skupaj ohranila raznoliko in edinstveno industrijsko in tehniško dediščino v zvezi s pridobivanjem živega srebra in oba ustrezno predstavljata različne vidike »kulture živega srebra« tako v tehniškem, industrijskem, in gospodarskem kot tudi v splošno kulturnem, urbanem, socialnem in ekološkem smislu. Na Seznam vpisana dediščina v Idriji zajema dediščino rudnika in rudarjenja v najširšem pomenu te besede: živosrebrovo rudišče, podzemne rove in jaške, vhodne stavbe, skladišče živega srebra in žita, upravne stavbe, topilnico, stanovanjske objekte, itn.

1.1. Izhodišča za pripravo Načrta celovitega upravljanja kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji

Vlada RS je dne 24. 12. 2009 na predlog resornega Ministrstva za gospodarstvo uvedla postopek redne likvidacije družbe Rudnik živega srebra Idrija d. o. o.. Da bi zavarovala javni interes varstva kulturne in naravne dediščine je s sklepom št. 47701-16/2009/6 določila tudi:

8. V postopku redne likvidacije družbe RŽSI se zagotovi, da se bosta ohranili kulturna dediščina in blagovna znamka Rudnika živega srebra Idrija.
9. Ministrstvo za kulturo v sodelovanju z Ministrstvom za gospodarstvo, Ministrstvom za okolje in prostor, Ministrstvom za finance in lokalno skupnostjo v štirih mesecih, torej še pred ponovnim odločanjem Odbora UNESCO za svetovno dediščino o vpisu serijske medcelinske nominacije »Živo srebro in srebro; Almadén in Idrija s San Luis Potosíjem« na Seznam svetovne dediščine, izdelava izhodišča za program celovitega upravljanja kulturne in naravne dediščine v Idriji, vključno s predlogom o najprimernejši organizacijski obliki upravljavca, in jih predloži Vladi Republike Slovenije.

Ministrstvo za kulturo je oktobra 2010 na podlagi 9. točke prej navedenega sklepa izdelalo Izhodišča za program celovitega varstva kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji (predlog, oktober 2010). Dokument je Vlada RS s sklepom št. 62200-1/2010/5 pod točko 13 dne 28. 10. 2010 potrdila.

Vlada RS je nato s sklepom št. 62200-1/2011/4 na redni seji 31. 3. 2011 pod točko 23 sprejela sklep (4), da mora Ministrstvo za kulturo v sodelovanju z Ministrstvom za gospodarstvo, Ministrstvom za okolje in prostor, Ministrstvom za zdravje, Ministrstvom za finance in lokalno skupnostjo poskrbeti, da bo na osnovi Izhodišč za program celovitega varstva kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji, sprejetih s sklepom Vlade Republike Slovenije št. 62200-1/2010/5 z dne 28. 10. 2010, do konca leta 2011 izdelan Načrt celovitega upravljanja za obdobje 2012–2015.

Leta 2011 je Vlada RS s sklepom ustanovila javni zavod Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija – CUDHg Idrija (UL RS, št. 55/2011) z namenom zagotavljanja celovitega in trajnostnega upravljanja ter ohranjanja kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih

z idrijskim rudiščem v Idriji. Center do leta 2014 ni zaživel zaradi nerešenih vprašanj povezanih z likvidacijo Rudnika živega srebra Idrija – v likvidaciji, d.o.o, neuspešnega usklajevanja programov in finančnih sredstev ministrstev, odgovornih za področja, povezana z idrijskim rudiščem (zlasti gospodarstva) ter objektivnih okoliščin, povezanih z dvema menjavama Vlade RS in posledično delitvijo pristojnosti (MGRT, MIP, MIZKŠ). S sprejetjem Sklepa o spremembah in dopolnitvah Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija januarja 2014 (UL RS, št. 6/2014) pa je bil omogočen pričetek delovanja zavoda in dejavnostim, ki so povezane z likvidacijo Rudnika živega srebra Idrija, d.o.o. - v likvidaciji, to je postopen prenos dejavnosti in zaposlenih iz Rudnika na Center ter na področjih, ki so ključnega pomena za ohranjanje dediščine živega srebra v Idriji in zagotavljanje vzdržnega razvoja območja in deležnikov povezanih z njo. Drugi odstavek 4. člena Sklepa o ustanovitvi javnega zavoda Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija (UL RS, št. 55/2011 in 6/2014) pa tudi določa, da Center pri razvojnem delovanju oblikuje krovni upravljavski načrt in izvaja iz njega izhajajoče naloge, pri delovanju pa sledi načelom UNESCO Svetovne dediščine. Sistemski pogoji za redno delovanje CUDHg Idrija so bili zagotovljeni šele novembra 2016 s prenosom zaposlenih iz RŽS Idrija, d.o.o. – v likvidaciji na javni zavod. RŽS Idrija, d.o.o. - v likvidaciji je bil s sklepom Slovenskega državnega holdinga, d.d. likvidiran 24. 4. 2017 in 17. 5. 2017 izbrisan iz poslovnega registra.

Vlada RS je na redni seji dne 13. 11. 2014 s sklepom št. 00403-1/2014/43 pod točko 9 sklenila, da mora Ministrstvo za kulturo v sodelovanju z Ministrstvom za gospodarski razvoj in tehnologijo, Ministrstvom za okolje in prostor, Ministrstvom za zdravje, Ministrstvom za finance in lokalno skupnostjo poskrbeti, da bo na osnovi Izhodišč za program celovitega varstva kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji, sprejetih s sklepom Vlade Republike Slovenije št. 62200-1/2010/5 z dne 28. 10. 2010, do 31. 12. 2015 izdelan Načrt celovitega upravljanja.

Po vzpostavitvi sistemskih pogojev za redno delovanje CUDHg Idrija koncem leta 2016 je javni zavod v svoj program dela za leto 2017 vključil pripravo načrta celovitega upravljanja kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji. Predlog je bil decembra 2018 poslan Ministrstvu za kulturo v nadaljnje usklajevanje, v letu 2022 je bila opravljena revizija dokumenta.

Predlog dokumenta je pripravljen na osnovi Izhodišč za program celovitega varstva kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji ter 60. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1, UL RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13 in 32/16), in ga morajo obravnavati še pristojna ministrstva - Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, Ministrstvo za infrastrukturo, Ministrstvo za finance in lokalna skupnost.

1.2. Namen in cilji dokumenta

Operativne smernice za izvajanje Konvencije o varstvu svetovne dediščine med drugim vključujejo tudi vzpostavitev trajnega sistema upravljanja, katerega glavni namen je zagotovitev zaščite izjemnih univerzalnih vrednot dediščine za sedanje in bodoče generacije.

V širšem pomenu sistem upravljanja predstavlja:

- Vzpostavitev modela upravljanja, ki bo zagotavljal celovito, usklajeno in trajno upravljanje dediščine območja. To pomeni trajnostno ohranitev, pravilno vzdrževanje, izobraževanje ter varno in prijetno doživetje območja tako za lokalne prebivalce kot obiskovalce. V tem okviru model upravljanja dediščine definira organizacijsko strukturo in komunikacijske kanale med vsemi udeleženci v procesu upravljanja dediščine ter določa potrebne vire (kadrovske in finančne) za njegovo uspešno uveljavitev.
- Pripravo skupnega in posamičnih načrtov upravljanja dediščine z opredeljenimi dolgoročnimi in kratkoročnimi ukrepi ter aktivnostmi, ki so potrebni za zagotovitev ustrezne zaščite, ohranitve in interpretacije območja ter elementov dediščine in njihove predstavitve ter uporabe v korist lokalnega prebivalstva in obiskovalcev.

Namen tega dokumenta je vzpostavitev celovitega, organiziranega, skupnega, učinkovitega in usklajenega upravljanja kulturne dediščine ob upoštevanju varstva naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji, kar bo zagotavljalo zaščito in ohranitev izjemnih univerzalnih vrednot dediščine za sedanje in prihodnje generacije in njihov razvoj. Dokument je torej temeljna podlaga za uspešno in učinkovito pripravo načrtov upravljanja ter za izvajanje v njih določenih dolgoročnih in kratkoročnih ukrepov ter aktivnosti, ki so potrebni za zagotavljanje ustrezne zaščite, varstva in ohranjanja dediščine na eni strani ter razvoja dediščine in na njej utemeljenih razvojnih priložnosti na drugi strani.

2. OPIS SVETOVNE »DEDIŠČINE ŽIVEGA SREBRA. ALMADÉN IN IDRİJA«

Vsaka kandidatura in nominacija za vpis dediščine na UNESCO Seznam svetovne kulturne in naravne dediščine v skladu z UNESCO Konvencijo o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine 1972 sta strokovno in organizacijsko kompleksna, dolgotrajna, enkratna in na različne načine zahtevna procesa. Štiri države – Španija, Slovenija, Mehika in Peru – so leta 2006 začele pripravljati nominacijo »Almadén, Idrija, Huancavelica in San Luis Potosí na poti živega srebra na medcelinski Camino Real«. Po šestih letih je Odbor za svetovno dediščino leta 2012 odločil, da na Seznam vpiše dediščino živega srebra v Almadénu v Španiji in Idriji v Sloveniji. Ti dve mesti sta po njegovi oceni ohranili bistvene in zadostne sestavine rudnikov, številne nadzemne tehniške elemente za ekstrakcijo kovine ter pomembne urbanistične, spomeniške in infrastrukturne ureditve, ki na materialni in simbolni ravni dokazujejo povezanost vsakdanjega življenja s pridobivanjem živega srebra nekdanj, sedaj in za prihodnost.

2.1. Utemeljitev izjemnih univerzalnih vrednot

Odbor za svetovno dediščino je 30. junija 2012 odločil, da se "DEDIŠČINA ŽIVEGA SREBRA. ALMADÉN IN IDRİJA" vpiše na Seznam svetovne dediščine v skladu z UNESCO Konvencijo o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine. Vpis na Seznam pomeni priznanje izjemnih univerzalnih vrednot, ki jih je potrebno varovati v dobro vsega človeštva.

Vpis na Seznam svetovne dediščine temelji na naslednjih merilih:

Merilo (ii): Pridobivanje živega srebra je potekalo v redkih rudnikih po svetu, med katerimi sta bila največja Almadén in Idrija. Od renesanse naprej je ta dejavnost pridobila mednarodno razsežnost. Strateška pomembnost živega srebra se je v svetovnem merilu stalno povečevala predvsem zaradi njegove vloge pri proizvodnji zlata in srebra v južno- in srednjeameriških rudnikih. Sodelovanje Almadéna in Idrije je bilo gospodarske in finančne narave, zlasti pa vezano na razvoj tehnoloških procesov in izmenjavo znanj.

Merilo (iv): Rudarski območji v Almadénu in Idriji predstavljata najpomembnejšo svetovno dediščino, ki se je ohranila po intenzivnem pridobivanju živega srebra predvsem v novem veku in sodobnem času. Pričevanje Almadéna in Idrije je edinstveno, vključuje različne industrijske, okoljske, urbane, arhitekturne ter družbene elemente specifičnega družbeno-tehničnega sistema v industriji rudarjenja in proizvodnji kovin.

Živo srebro je relativno redka kovina, katere uporaba je bila dolgo časa nenadomestljiva v različnih tehničnih, kemijskih in industrijskih procesih. V večjih količinah in v daljšem časovnem obdobju so ga proizvajali le v nekaj rudnikih po svetu, med katerimi sta bila do nedavnega največja Almadén v Španiji in Idrija v Sloveniji. Ta dva rudarska mesta, katerih začetki segajo v antični oz. srednjeveški čas, prikazujeta dolgo obdobje, med katerim je bil v veljavi družbeno-tehnološki sistem pridobivanja, specifičen za to kovino, in proces razvoja, ki ga je ta sistem preстал. Nadzorovanje pridobivanja živega srebra je omogočalo nadzor trga, ki je zaradi odločilne vloge pri pridobivanju srebra na najdiščih v Novem svetu kmalu postal medcelinski. Na medcelinski poti živega srebra, ki je bila vse od 16. do 19. stoletja vzpostavljena med Evropo in velikim delom ameriškega ozemlja, je prišlo do vrste medsebojnih vplivov ter povezav na ekonomskem, znanstvenem, tehničnem, tehnološkem, kulturnem in krajinskem področju. Ta izmenjava je bila neposredno povezana s proizvodnjo živega srebra in srebra. Posebno pomembno je bilo odkritje uporabe živega srebra v procesu amalgamacije, ki je sprožilo dolgotrajno intenzivno trgovanje s to kovino iz Evrope v Ameriko ter prenos tehnologij, kot na primer aludel peči iz Amerike prek Almadéna do Idrije ali Čermak-Špirekove peči iz Idrije v Almadén. Velike količine srebra, ki so bile pridobljene z uporabo živega srebra, so v 16. stoletju spodbudile hiter razvoj predvsem evropskega gospodarstva in vplivale na spremembo družbenih odnosov.

Idrija je izjemen primer medsebojnega delovanja človeka in narave, da bi se naravni resursi uporabili za življenje in napredek. Enkratnost geološkega razvoja depozitov posebne, singenetske rude ter posebni postopki rudarjenja in topilništva so izjemni in pomembni za ves svet. Delovanje rudnika in proizvodnja živega srebra sta spodbudila ter omogočila razvoj značilne arhitekture in posebne kulture, ki se kaže skozi čipkarstvo, glasbo, slikarstvo, pripovedništvo, jezik, pripravo hrane ipd. S tem, ko je idrijski rudnik leta 1995 za vedno prenehal s proizvodnjo živega srebra, je postal del zgodovine in kot tak ranljiv pred pritiski nepovratnih sprememb. Vendar razvoj novih modernih tehnologij in podjetij, ki zavzemajo pomembno mesto na svetovnem trgu, temelji prav na tradiciji ter izkušnjah rudarstva.

Dediščina Idrije, vpisana na UNESCO Seznam svetovne dediščine, zajema dediščino rudnika in rudarjenja v najširšem pomenu besede: živosrebrovo rudišče, podzemne rove in jaške,

vhodne rudniške stavbe, upravne stavbe, topilnico, skladišča živega srebra in žita, stanovanjske hiše, šolske zgradbe, cerkve, poti, po katerih se je živo srebro tovorilo v svet.

2.2. Avtentičnost

Idrija je živ kraj, avtentičnost dediščine živega srebra pa se kaže v njeni rabi, funkciji, položaju v prostoru in ureditvi. Rudnik živega srebra Idrija d.o.o. – v likvidaciji je likvidiran in izbrisan iz poslovnega registra, vendar kljub temu rudarjenje in pridobivanje živega srebra še vedno določa značaj mesta, saj je rudarska tradicija še vedno prisotna. V Almadénu in Idriji so avtentični tako elementi rudarske infrastrukture, pod zemljo in na površju, kot tudi tehnični objekti, povezani s pridobivanjem rude (hidroenergija, les) in pretvorbo v živo srebro (peči), transportom in skladiščenjem. Avtentičnost se prav tako nanaša na urbane in spomeniške prvine ter na dokaze o delovnih razmerah rudarjev in njihovih družin. Rudarska tradicija je ohranjena v arhitekturi, čipkarstvu, glasbi, slikarstvu, pripovedništvu, jeziku, prehrani, izobraževanju in drugih slojih snovne in nesnovne dediščine. Idrijsko območje dediščine vključuje mnoge pomembne tehnične naprave in objekte, ki so enkratni primeri v mednarodnem okviru. Mednje zagotovo sodi prvotni vhod v rudnik. Avtentičnost se kaže v zasnovi, obliki in materialu. Čeprav so mnogi objekti izgubili svojo prvotno funkcijo, so bila pri njihovem ohranjanju upoštevana najstrožja pravila konservatorstva.

2.3. Celovitost

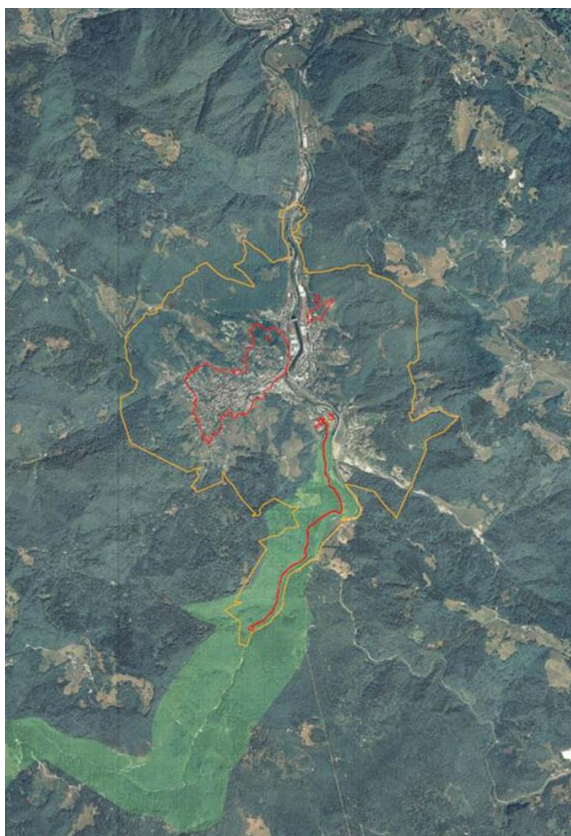
Rudarski mesti Almadén in Idrija tvorita skladno celoto z dopolnjujočimi elementi in uspešno prikazujeta tehnične, kulturne in družbene vidike, povezane s pridobivanjem živega srebra. Te prvine so prisotne v zadostnem številu, da omogočajo zadovoljivo interpretacijo. Almadén in Idrija sta z vidika proizvedenih količin, zgodovinskega trajanja in številnih ostalin najpomembnejši lokaciji, kjer se je ta dejavnost ohranila. Integriteta skupnega območja/vpisa je utemeljena.

3. PREGLED STANJA KULTURNE DEDIŠČINE IN NARAVNIH VREDNOT POVEZANIH Z IDRIJSKIM RUDIŠČEM, V IDRJI

3.1. Območja in objekti nepremične kulturne dediščine

Kulturna dediščina živega srebra se v Idriji nahaja v treh glavnih vsebinskih območjih:

1. območje rudnika, ki zajema rudišče, jaške, rove, vhode, administrativne in druge objekte rudnika, vodno črpalko Kamšt z rakami, topilnico, stroje in naprave;
2. staro mestno jedro, zgrajeno na 47,33 ha površin pretežno neposredno nad rudnikom, ki z urbanizmom in stavbami odraža način življenja rudarskih družin ter vključuje pomembne objekte, med njimi grad Gewerkeneegg, rudniško skladišče, mestno hišo, stari mestni trg, realko (srednjo šolo z naravoslovnim programom), gledališče, rudarske hiše ipd.;
3. vodne pregrade – klavže, ki se nahajajo na vodotokih Idrijce (5), Belce (6, 7) in Kanomljice (4).

Osrednji del in vplivno območje 1, 2, 3

Osrednji del in vplivno območje 4, 5, 6, 7

Po slovenski nacionalni zakonodaji je formalna **spomeniškovarstvena zaščita** nepremične kulturne dediščine na območju Idrije izvedena na treh ravneh:

- značilna območja in izbrani objekti kulturne dediščine so vpisani v **Register nepremične kulturne dediščine** pri Ministrstvu RS za kulturo;
- posamezna območja in objekti na širšem območju mesta Idrija so z odlokom o razglasitvi kulturnih ter zgodovinskih spomenikov in naravnih znamenitosti na območju občine Idrija pridobili status **kulturnih spomenikov lokalnega pomena**;
- posamezni objekti na širšem območju mesta Idrija pa so po sklepih Vlade RS **kulturni spomeniki državnega pomena**.

V okviru **nominacije za vpis na Unescov Seznam svetovne dediščine** sta bili leta 2008 v skladu UNESCO Konvencijo o varstvu svetovne dediščine predlagani in sprejeti dve območji varstva:

- **osrednji del (core zone)**, ki obsega strnjeno območje z občinskim odlokom razglašenega starega mestnega jedra Idrije ter vso dediščino s statusom spomenika državnega pomena, vključno z dislociranimi štirimi klavžami;
- **vplivno območje (buffer zone)**, ki vključuje širše območje okoli mesta Idrija s pobočji vse do horizonta ter širše območje klavž.

Osrednji del in vplivno območje dediščine živega srebra v Idriji			
Območje		Površina osrednjega dela (ha)	Površina vplivnega območja (ha)
1	Idrija – staro mestno jedro	47,33	606,40
2	Idrija – Topilnica	2,07	
3	Idrija – Kamšt – Rake – Kobila	1,57	
4	Gorenja Kanomlja – Kanomeljske klavže	0,44	53,35
5	Vojsko – Idrijske klavže	4,04	315,81
6	Idrijska Bela – Putrihove klavže na Belci	0,43	594,49
7	Idrijska Bela – Brusove klavže na Belci	1,89	
Skupaj		57,77	1650,24

Nepremična dediščina na območju Idrije je vpisana v Register nepremične kulturne dediščine pri INDOK centru v Direktoratu za kulturno dediščino Ministrstva za kulturo. Poleg opisa vsake enote so dodane evidenčne številke EŠD, katastrski podatki, spomeniškovarstveni status ipd. ZVKDS sproti sporoča nove podatke ali spremembe in dopolnitve vpisov. Izdelan je tudi poseben popis nepremične kulturne dediščine, ki je bil v lasti oz. upravljanju Rudnika živega srebra Idrija d. o. o. – v likvidaciji. V gradivu UNESCO nominacije pa je sestavljen še poseben pregled enot kulturne dediščine in njihovih upravljavcev.

Upravljalci posameznih enot svetovne dediščine živega srebra v Idriji so:

- Občina Idrija (tudi lastnik),
- Krajevna skupnost Idrija,
- javni zavod Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija (lastnik Republika Slovenija),
- javni zavod Mestni muzej Idrija (lastnik Občina Idrija),
- Gimnazija Jurija Vege Idrija (lastnik Občina Idrija),
- Rimskokatoliška cerkev (Župnija Idrija, tudi lastnik),
- gospodarske družbe (tudi lastniki) in
- privatni lastniki.....

3.2. Premična kulturna dediščina

Z največjim deležem premične kulturne dediščine upravlja javni zavod Mestni muzej Idrija, katerega ustanovitelj je Občina Idrija. MMI o tej dediščini vodi inventarno knjigo.

3.3. Nesnovna kulturna dediščina

Na UNESCOV Reprezentativni seznam nesnovne dediščine človeštva je vpisano Klekljanje čipk v Sloveniji.

Mestni muzej Idrija hrani muzealije, predmete in zapise s področja rudniške nesnovne kulturne dediščine.

3.4. Naravne vrednote, povezane z idrijskim rudiščem

Na območju rudnika živega srebra sta evidentirani dve naravni vrednoti državnega pomena, povezani z idrijskim rudiščem (tabela 1), določeni s Pravilnikom o določitvi in varstvu naravnih vrednot, (U. I. RS št. 111/04). Rudišče kot eksploatacijsko območje je omejeno z geodetskimi točkami, ki omejujejo tudi območje naravne vrednote državnega pomena Idrijsko rudišče. Območje je opredeljeno na površini, dejansko pa opredeljuje rudna telesa v podzemlju ter vhode v rudnik. Del istega območja, vendar s samostojnim vhomom v rudnik, je tudi območje Antonijevega rova, ki ima ravno tako status naravne vrednote državnega pomena.

Naravni vrednoti, povezani z idrijskim rudiščem

Id. št.	Ime naravne vrednote	Pomen	Kratka oznaka naravne vrednote	Zvrst	Koord. Y	Koord. X
4455	Idrija – Antonijev rov	državni	Najstarejši vhod v rudnik živega srebra v Idriji, nahajališče mineralov, živega srebra.	geološka	424953	95733
4644	Idrijsko rudišče	državni	Idrijsko živosrebrno rudišče z vhodi v rudnik	geološka	425115	95375

Z namenom zagotovitve dolgoročnega varstva in ohranitev najvrednejših geoloških profilov v nezalitem delu idrijskega rudišča so bile v letu 2004 izdelane »Strokovne podlage za zavarovanje idrijskega rudišča«, ki so bile dopolnjene leta 2017 (Opis najpomembnejših geoloških profilov v odprtem delu idrijske jame). S tem dokumentom je strokovno opredeljenih 14 geoloških profilov, ki predstavljajo najpomembnejše dostopne in ohranjene geološke pojave v naravnih vrednotah Idrija - Antonijev rov in Idrijsko rudišče.

Najpomembnejši geološki profili naravne vrednote Idrijsko rudišče

Geološki profil	Ime geološkega pojava	Lokacija
P1	Srednjetroasna erozijska površina z diskordantno lego ladinjskega dolomitnega konglomerata na karbonskem skrilavcu – inverzna lega	Antonijev rov
P2	Srednjetroasna erozijska površina z diskordantno lego ladinjskega kaolinitnega peščenjaka na karbonskem skrilavcu – inverzna lega	Antonijev rov
P3	Srednjetroasna erozijska površina z diskordantno lego dolomitnega konglomerata na karbonskem skrilavcu – inverzna lega	Antonijev rov - etaža Kropač 1/20
P4	Normalen prehod plasti skonca v tufite – inverzna lega	Antonijev rov - etaža Kropač 1/20
P5	Epigenetsko orudenje v plasteh skonca	Antonijev rov - etaža Kropač 1/20
P6	Singenetsko orudenje v priroklastitih (tufitu) – inverzna lega	Antonijev rov - etaža Kropač 1/20

P7	Orudene plasti skonca s prevleko epsomita in pojavi melanterita	Antonijev rov - etaža Kropač I/17
P8	Normalni prelomi z drsnimi ploskvami in sledovi premikanja	Antonijev rov - etaža Kropač I/17
P9	Dovodne razpoke v karbonskem skrilavcu zapolnjene s kremenom	I. obzorje
P10	Auersbergov srednjetriasni dovodni prelom	II. medobzorje -pri sl.j. Jernej
P11	Ladinijski bazalni sedimenti – profil Bajt	II. medobzorje - rov pri sl.j. Bajt
P12	Mineral epsomit - $Mg SO_4 \cdot 7H_2O$; hidratizirani magnezijev sulfat	III. obzorje - pri sl.j. Vsi Sveti
P13	Vključki bituminoznih dolomitnih kamnin v ladinijskem konglomeratu	III. obzorje - v rovu med sl.j. Vsi Sveti in sl.j. Leithner
P14	Preseka površin 1. in 2. erozijskega obdobja z značilnimi bazalnimi sedimenti iz različnih faz razvoja idrijskega tektonskega jarka	III. obzorje - pri sl.j. Leithner

4. UPRAVLJANJE 'DEDIŠČINE ŽIVEGA SREBRA. ALMADÉN IN IDRİJA'

Krovno koordinacijo upravljanja svetovne dediščine v Idriji je z vpisom na UNESCO Seznam svetovne dediščine prevzel nacionalni koordinacijski odbor (CC/SLO) na podlagi mednarodnega Protokola in Statuta, ki sta jih leta 2013 podpisala župana občin Almadén in Idrija oziroma predsednika obeh nacionalnih koordinacijskih odborov.

Pravno podlago za koordinacijo in povezovanje posameznih upravljavcev svetovne dediščine v Idriji bo po sprejetju zagotovil ta Načrt celovitega upravljanja kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji.

Upravljalci in lastniki samostojno upravljajo posamezne enote dediščine živega srebra, ki na podlagi posameznih strateških načrtov pripravljajo letne programe dela oziroma akcijske načrte.

Kulturni spomeniki so bili v preteklosti večinoma redno vzdrževani, mnogi tudi strokovno obnovljeni. Zanje so skrbeli predvsem Mestni muzej Idrija, Občina Idrija in Rudnik živega srebra Idrija v sodelovanju z Zavodom za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Restavratorskim centrom in Ministrstvom za kulturo RS. Varstvo je bilo usmerjeno predvsem v:

- pripravo kulturnovarstvenih aktov in strokovnih podlag,
- obnovitvena in vzdrževalna dela na objektih, strojih in napravah (rekonstrukcije, restavriranje, obnovitvena dela in investicijsko vzdrževanje),
- odpravljanje posledic zunanjih vplivov,
- zagotavljanje strokovnih gradiv, informacij, predstavitev, interpretacije ter promocije dediščine.

Na podlagi pregleda stanja upravljanja dediščine živega srebra pri najpomembnejših upravljavcih, njihovih zakonskih pristojnosti in dolžnosti na področju varstva dediščine ter izvajanja vsega tega v praksi je razvidno, da se varstvo in zaščita dediščine izvajata na sorazmerno visoki ravni. Najpomembnejši upravljavci dediščine živega srebra poleg funkcije varstva in ohranjanja dediščine izvajajo, vendar le individualno, tudi funkcije informiranja, promocije in predstavitve dediščine živega srebra lokalnemu prebivalstvu in obiskovalcem.

Učinkovitejše upravljanje dediščine na vsem območju vključuje skupno informiranje o dediščini živega srebra, pripravo skupnih promocijskih aktivnosti za učinkovitejše trženje dediščine živega srebra, zagotavljanje ustrezne komunikacije z zainteresiranimi javnostmi in partnersko sodelovanje pri razvoju skupnih, tržno zanimivih izdelkov. Na ta način bi povečali prepoznavnost svetovne dediščine, s tem pa tudi razvojnih priložnosti, ki jih ponuja dediščina živega srebra v Idriji lokalnemu, regionalnemu in mednarodnemu gospodarstvu, predvsem trajnostnemu turizmu.

4.1. Mednarodni koordinacijski odbor 'Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija'

V Operativnih smernicah za izvajanje Konvencije je med drugim določeno, da je potrebno vzpostaviti sistem ali mehanizem za zagotavljanje usklajenega upravljanja sicer fizično ločenih delov iste nominacije. Zato se je že leta 2013 uradno formiral Mednarodni koordinacijski odbor Idrija – Almadén, ki je odgovoren za usklajevanje in sodelovanje pri upravljanju dediščine živega srebra. Odbor je sestavljen iz šestih članov posameznega nacionalnega odbora. Pri predsedovanju se državi partnerici izmenjujeta po sistemu rotacije. Glavne naloge Mednarodnega koordinacijskega odbora Idrija – Almadén so:

- spodbujati ohranjanje in varovanje dediščine živega srebra,
- razvijati njene prepoznane izjemne univerzalne vrednote,
- nadzorovati stanje dediščine, predvsem glede postopka priprave rednih poročil ter še posebej v procesu obdobjnega poročanja Centru za svetovno dediščino,
- sprejemati priporočila za usklajeno upravljanje območja na posameznih lokacijah,
- spremljati uresničevanja priporočil za usklajeno upravljanje obeh območij dediščine, ki bi lahko vplivala na status svetovne dediščine,
- sprejeti skupni označevalni sistem v dveh rudarskih mestih kot delov iste dediščine,
- izvajati skupne aktivnosti za promoviranje dediščine in ozaveščanje javnosti glede njenega izjemnega univerzalnega pomena, programe za ustrezno predstavljanje in interpretiranje, nadzorne ukrepe ter ukrepe v centrih za obiskovalce, z namenom preprečevanja negativnih vplivov nenadzorovanega turizma;
- spodbujati institucionalne stike z namenom pridružitve drugih, novih območij kulturne dediščine k serijskemu vpisu, ki dodatno dokazujejo izjemne univerzalne vrednote povezane s fenomenom živega srebra;
- kakršne koli druge dejavnosti, ki so potrebne za ustrezno usklajevanje in sodelovanje pri upravljanju dediščine živega srebra.

Odbor deluje na podlagi Protokola, ki sta ga aprila 2013 podpisala župana obeh občin in Statuta, ki sta ga decembra 2013 podpisala predsednika obeh nacionalnih koordinacijskih odborov. Mednarodni odbor tudi sicer ne deluje samo kot formalni organ temveč s svojimi člani iz različnih institucij predstavlja platformo za izmenjavo znanj, izkušenj in idej. Slednje je

mogoče prepoznati v številnih primerih sodelovanja na strokovnih, znanstveno raziskovalnih in nenazadnje tudi promocijskih ravneh.

4.2. Slovenski koordinacijski odbor 'Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija'

Slovenski koordinacijski odbor je bil formalno ustanovljen s sklepom župana Občine Idrija o imenovanju članov leta 2013. V odboru delujejo člani, ki so skladno s Protokolom 'Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija' predstavniki z močjo političnega odločanja in strokovnih inštitucij iz lokalnega in nacionalnega nivoja.

Slovenski koordinacijski odbor deluje na podlagi Statuta 'Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija' (2013), njegove glavne naloge pa so:

- spodbujati ohranjanje in varovanje dediščine živega srebra,
- razvijati njene prepoznane izjemne univerzalne vrednote,
- nadzorovati stanje dediščine,
- sprejemati priporočila za usklajeno upravljanje območja svetovne dediščine v Idriji in
- sodelovati v okviru delovanja Mednarodnega koordinacijskega odbora.

Slovenski koordinacijski odbor je odgovoren za pripravo in posredovanje nalog Delovni skupini UNESCO Idrija ter za potrjevanje odločitev o izvajanju dogovorjenih nalog.

4.3. Delovna skupina UNESCO Idrija

Z namenom zagotovitve izvajanja nalog, ki so opredeljene v prejšnjem poglavju je bila v okviru Občine Idrija ustanovljena Delovna skupina UNESCO Idrija (DSUI), katera naj bi kot *projektna skupina* izvajala vsebinske naloge. Člani DSUI so predstavniki Občine Idrija, CUDHg Idrija, Mestnega muzeja Idrija, ter ZVKDS, RC Ljubljana in ZVKDS OE Nova Gorica. Ker je delovna skupina glede na naravo nalog fleksibilna, se določene deležnike po potrebi vključuje sproti.

4.4. Struktura lastnikov in upravljavcev dediščine živega srebra

V državnem registru kulturne dediščine je vpisanih skupno 79 enot kulturne dediščine v Idriji, povezanih z živim srebrom, od tega 45 v starem mestnem jedru Idrije in 34 v vplivnem območju. Lastništvo posameznih enot kulturne dediščine živega srebra je raznoliko. Nekatere so v lasti občine in države, del je v lasti zasebnikov in del v lasti rimskokatoliške cerkve.

4.4.1. Lastniki in upravljavci najpomembnejših objektov kulturne dediščine

Poleg Občine Idrija, ki je lastnik in upravljavec pomembnih enot dediščine živega srebra v Idriji, sta danes najpomembnejša upravljavca dediščine živega srebra Center za upravljanje z dediščino živega srebra (v nadaljevanju CUDHg Idrija) in Mestni muzej Idrija.

Lastniki in upravljalci najpomembnejših objektov kulturne dediščine v Idriji so razvidni iz naslednje tabele:

Zap.št.	Objekt kulturne dediščine	Upravljavec	Lastnik
1.	Idrijska kamšt	Mestni muzej Idrija*	Občina Idrija
2.	Topilnica Hg	CUDHg Idrija	R Slovenija
3.	Antonijev rov	CUDHg Idrija	R Slovenija
4.	Šelštev	CUDHg Idrija/VITAL d.o.o.	R Slovenija/VITAL d.o.o.
5.	Jožefov jašek	Občina Idrija	Občina Idrija
6.	Strojnica jaška Inzaghi	KS Idrija	Občina Idrija
7.	Jašek Frančiške	CUDHg Idrija	R Slovenija
8.	Idrijska rudarska hiša	Mestni muzej Idrija	Občina Idrija
9.	Mestna realka	Gimnazija Jurija Vege Idrija	R Slovenija
10.	Ljudska šola	Občina Idrija/R Slovenija	Občina Idrija/R Slovenija
11.	Rudniško gledališče	Občina Idrija	Občina Idrija
12.	“Švica” – Scopolijeva hiša	Privat/R Slovenija	Privat/R Slovenija
13.	Cerkev sv. Trojice	Rimokatoliška cerkev	Župnija Idrija
14.	Mestna hiša	Občina Idrija	Občina Idrija
15.	Grad Gewerkenegg	Mestni muzej Idrija	Občina Idrija
16.	Magazin	Občina Idrija	Občina Idrija
17.	Kompresorska postaja	CUDHg Idrija	R Slovenija
18.	Hiše in prhavzi v Rudarski ulici, Prejnuti in Cegovnci	privat	privat
19.	Putrihove klavže na Belci	CUDHg Idrija	R Slovenija
20.	Brusove klavže na Belci	CUDHg Idrija	R Slovenija
21.	Kanomeljske klavže	SENG	R Slovenija
22.	Idrijske klavže	CUDHg Idrija	R Slovenija
23.	Rake	Občina Idrija	Občina Idrija

Občina Idrija

Občina je temeljni nosilec razvoja v prostoru, pri čemer so njene naloge opredeljene z Zakonom o lokalni samoupravi. Občina samostojno opravlja lokalne zadeve javnega pomena (izvirne naloge), ki jih določi s splošnim aktom občine ali so določene z zakonom. Občina sprejema temeljne strateške dokumente za razvoj kraja. S strateškega vidika so razvojne smernice Občine Idrija začrtane z Inovativno strategijo trajnostnega razvoja občine Idrija, z Občinskim prostorskim načrtom, Strategijo trženja turizma, Občinskim programom varstva okolja in Lokalnim energetskega konceptom.

Ob zapiranju idrijskega rudnika se je Občina zavedala vrednot, ki bi jih dediščina živega srebra utegnila imeti za vse človeštvo. Idrija in država sta poskrbeli, da je bilo leta 1994 Rudarsko mesto Idrija (*The Mining Town of Idrija, i.š. 591*) vpisano na UNESCO Poskusni seznam svetovne dediščine, s čimer je Idrija takrat formalno vstopila v čakalnico oziroma pripravjalnico za vpis na Seznam svetovne dediščine.

Občina Idrija vidi svojo obveznost v varstvu, rabi in posredovanju večstoletne kulturne dediščine in velik razvojni potencial za kraj in regijo. V središču občinskih prizadevanj na območjih kulturne dediščine je varstvo kulturne dediščine, ki zagotavlja kakovostno bivanje ter vključenost vseh spektrov družbenih skupin na varovanem območju, trajnostna raba kulturnih potencialov v podporo turizmu in drugim dejavnostim ter povečana prepoznavnost Idrije in njene dediščine. Vizija razvoja Občine Idrija tudi sicer zasleduje cilje varovanja dediščine živega srebra, pri čemer so v ospredju celovito, usklajeno in trajnostno upravljanje, zaščita, ohranjanje in vzdrževanje idrijske dediščine ter vzpostavljanje razmer za njeno primerno promocijo in interpretacijo.

Občina Idrija kot upravljavka dela Unescove dediščine v Idriji, je z namenom ohranjanja in varstva dediščine pridobivanja živega srebra in z njim povezanega načina življenja v širši regiji, ki je tudi osnova kandidature mesta Idrije za vpis na Unescov seznam svetovne dediščine, v planske in izvedbene akte s področja varstva okolja in urejanja prostora, vključila merila in pogoje, ki zagotavljajo ohranjanje dosežkov izjemnega pomena, ki jih je rudarjenje tukaj pustilo, hkrati pa opredeljujejo tudi načine za sanacijo tistih vplivov, ki so povzročili degradacije prostora:

- Idrijo in rudniški kompleks je treba še naprej razvijati kot percepcijsko in kulturno središče občine in širšega zaledja v regiji;
- s prenovo in revitalizacijo praznih in neprimerno izkoriščenih zemljišč ter objektov (opuščenih ali neprimernih lokacij, ki so »ostanek rudarjenja) bo zagotovljena večja izkoriščenost in kvalitetnejša raba prostora, hkrati bo tem objektom in območjem zaradi kulturne dediščine dodana posebna vrednost.
- sanacija neurejenih odlagališč in starih okoljskih bremen (posledice rudarjenja),

Z vidika upravljanja dediščine živega srebra so naloge Občine Idrija:

- formalno zastopa interese, povezane z dediščino živega srebra;
- sklepa sporazume z zasebnimi lastniki spomenikov o njihovem usklajenem upravljanju;
- ustanovi Nacionalni koordinacijski odbor in imenuje člane,
- ustanovi Delovno skupino UNESCO Idrija in imenuje člane;
- skrbi za ohranjanje identičnosti in celovitosti dediščine živega srebra;
- vzpostavi in upravlja informacijsko podporo dediščini živega srebra;
- povezuje aktivnosti s področja dediščine živega srebra z drugimi razvojnimi dejavnostmi v občini;
- skrbi za vključevanje čim širšega spektra deležnikov v proces upravljanja dediščine živega srebra;
- vodi pripravo letnih akcijskih načrtov;
- dvakrat letno skliče sestanek ključnih deležnikov s področja dediščine živega srebra;
- sklicuje in vodi letne posvetovalne konference z občani ...

Mestni muzej Idrija

Poslanstvo Mestnega muzeja Idrija je trajna in kontinuirana skrb za premično dediščino na območju Idrijskega in Cerkljanskega s področja zgodovine, novejša zgodovine, etnologije, zgodovine umetnosti in tehniške dediščine. Mestni muzej Idrija je javni zavod s pooblastilom Ministrstva za kulturo za izvajanje državne javne službe za določena področja. Muzej skrbi za ohranjanje in predstavljanje bogatega gradiva tehniške dediščine živosrebrovega rudnika, lokalne zgodovine in posebnosti tega prostora, kot so idrijske čipke. Predstavlja način

življenja kmečkega in rudarskega delavskega prebivalstva, posebno pozornost pa posveča tudi umetnostni/likovni podobi lokalnega okolja ter skrbi in upravljanju nepremične kulturne dediščine. Obiskovalcem želi omogočiti prepoznavanje kulturne identitete prostora, domačinom pa ohranjanje le-te. S svojo prisotnostjo sooblikuje tudi sodobno kulturno dogajanje v domačem okolju.

Skladno z ustanovitvenim aktom izvaja muzej naslednje naloge:

- evidentira, pridobiva, dokumentira, raziskuje, inventarizira, varuje in hrani gradivo in opravlja druge strokovne naloge varstva premične kulturne dediščine na območju, za katerega je ustanovljen in pogodbeno za druge lokalne skupnosti,
- varuje in hrani zbirke ter jih dopolnjuje v skladu s poslanstvom zavoda,
- posreduje podatke o dediščini v register kulturne dediščine,
- pripravlja razstave in druge oblike predstavljanja izsledkov muzejskega dela doma in v tujini ter organizira gostovanja domačih in tujih razstav,
- izdaja strokovne in znanstvene publikacije o gradivu iz svojih zbirk, monografske študije, razstavne kataloge in poljudne publikacije s svojega področja dela,
- pripravlja in izvaja pedagoške in andragoške programe ter programe za težje prilagodljive družbene skupine,
- pripravlja predavanja, strokovne in znanstvene pogovore ter srečanja, predstavlja javnosti gradiva s področja svojega dela,
- izvaja razne oblike vzgojno-izobraževalnih programov, sodeluje z vzgojno-izobraževalnimi organizacijami in skrbi za popularizacijo svoje dejavnosti,
- strokovno sodeluje s fizičnimi in pravnimi osebami zasebnega prava, ki imajo zbirke premične dediščine (zasebne muzejske zbirke), pri urejanju in predstavljanju zbirk,
- sodeluje z domačimi in tujimi kulturnimi institucijami, združenji in strokovnjaki s svojega delovnega področja,
- vodi interno strokovno knjižnico,
- opravlja druge naloge, ki jih določa zakon.

Poleg naštetih nalog lahko zavod na podlagi pogodb z lastniki opravlja tudi nanj prenesene naloge s področja upravljanja z objekti kulturne, tehniške in naravne dediščine. V tej luči Mestni muzej Idrija skrbi za -premično dediščino, ki jo hrani v svojih zbirkah in ima inventarizirano oz. akcesirano v svojih knjigah, skrbi za njeno varovanje, promocijo in ustrezno predstavitev. Premična dediščina drugih objektov ni v njihovi pristojnosti, razen svetovanja ali nudenja pomoči lastnikom, upravljavcem le-te. Skladno s svojimi pristojnostmi Mestni muzej Idrija skrbi tudi za objekte, s katerimi upravlja (Kamšt, rudarska hiša, ...).

Pri oblikovanju in izvajanju predstavitev premične dediščine in nasploh kulturne dediščine obiskovalcem se povezuje s CUDHg Idrija, Čipkarsko šolo ter drugimi ustanovami in posamezniki, ki se ukvarjajo s predstavitvijo kulturne dediščine v okolju. Sodeluje tudi pri organiziranju prireditev na območju Idrije.

Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija (CUDHg Idrija)

Ustanovitelj in lastnik javnega zavoda je Republika Slovenija. V skladu s sklepom o ustanovitvi CUDHg Idrija, zavod programsko deluje na področjih, ki so ključnega pomena za ohranjanje dediščine živega srebra v Idriji in zagotavljanje vzdržnega razvoja območja in deležnikov, neposredno povezanih z njo.

Ustanovni namen Centra za upravljanje z dediščino živega srebra je zagotavljanje celovitega in trajnostnega upravljanja ter ohranjanja kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem v Idriji.

Zavod aktivno sodeluje pri dejavnostih Občine Idrija, povezanih z vpisom dediščine živega srebra v Idriji na UNESCO Seznam svetovne dediščine, vzpostavlja komunikacijo z vsemi pristojnimi ustanovami in organizacijami na državni in mednarodni ravni ter sodeluje pri pripravi s tem povezanih gradiv.

Glavne dejavnosti CUDHg Idrija so:

- celovito, usklajeno in trajnostno upravljanje kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji (v nadaljnjem besedilu: dediščina živega srebra v Idriji),
- vzdrževanje nezalitega dela jame in monitoring vplivnega območja rudnika,
- vzdrževanje ključnih objektov in nepremičnin dediščine živega srebra v Idriji, ki so v lasti ustanovitelja oziroma drugih pravnih ali fizičnih oseb, če obstaja za to ustrezna pravna podlaga,
- sodelovanje pri upravljanju z dediščino živega srebra v Idriji, vpisano na UNESCO Seznam svetovne dediščine, in opravljanje vseh s tem povezanih nalog,
- izvajanje raziskovalne in s tem povezanih dejavnosti o dediščini živega srebra v Idriji,
- načrtovanje, vodenje in izvajanje razvojnih projektov na področju delovanja zavoda,
- sodelovanje in povezovanje z drugimi upravljavci dediščine živega srebra v Idriji, in
- sodelovanje pri izvajanju Konvencije Minamata o živem srebru v dogovoru s pristojnimi organi v Republiki Sloveniji in s sodelovanjem sorodnih centrov na mednarodni ravni ter Sekretariatom UNEP in
- druge vsebinsko sorodne in povezane naloge z ustanovnim poslanstvom zavoda, s poudarkom na ozaveščanju, raziskovanju in izobraževanju o vplivih živega srebra, radona in drugih posledic preteklega rudarjenja na zdravje ljudi in okolje, z namenom izboljšanja kakovosti življenja prebivalcev.

5. IZHODIŠČA ZA CELOVITO VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE IN NARAVNIH VREDNOT, POVEZANIH Z IDRIJSKIM RUDIŠČEM

5.1. Celovito varstvo kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji mora:

- zagotoviti ustrezno varovanje in zaščito dediščine ter njeno integriteto in avtentičnost, da bi se ohranile splošne, lokalne, nacionalne, evropske in univerzalne vrednote dediščine; za naravne vrednote, povezane z idrijskim rudiščem, to pomeni ohranjanje vseh najpomembnejših geoloških profilov na naravnih vrednotah, tako da se z njih ne odstranjuje mineralov in kamnin, se jih ne zasipava in prekriva, ter ohranjanje izjemne geološke zbirke, tako da se iz nje ne odtuja vzorcev mineralov in kamnin;
- vključevati ohranitev znamke "Rudnik živega srebra Idrija" ter skrb in gospodarjenje z njo;

- temeljiti na partnerskem sodelovanju in vključevanju vseh udeleženih subjektov, javnih in zasebnih, institucionalnih in civilnih, na vseh ravneh od transnacionalnega in državnega do lokalnega;
- upoštevati načela trajnostnega razvoja, ki temelji na človekovih vrednotah, okolju, zgodovini in kulturi;
- vsebovati načrtovanje in izvajanje sanacijskih ter okoljevarstvenih ukrepov z namenom zaščite ljudi in narave pred škodljivimi vplivi živega srebra.
- skrbeti in spodbujati izobraževanje in raziskovanje kot dinamična dejavnika v socialnem in ekonomskem pomenu;
- aktivno podpirati prizadevanja za krepitev skupne podobe (ugleda, pojavnosti, reprezentativnosti) posameznih območij in elementov dediščine;
- vključevati ohranjanje dediščine kot priložnosti za razvoj lokalnega, regionalnega in mednarodnega gospodarstva;
- vključevati aktivnosti ozaveščanja lokalnega prebivalstva in obiskovalcev ter spodbujanja naklonjenosti zgodovinskemu pomenu njihovega okolja.

5.2. Strateški cilji celovitega varstva kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji:

- varstvo dediščine in vrednot: ohranitev avtentičnosti in integritete območja dediščine in vrednot, monitoring dediščine in območja;
- razvoj: upravljanje in gospodarjenje območja dediščine živega srebra z upoštevanjem načel trajnostnega razvoja, izobraževanje, raziskave in razvoj, razvoj turizma (trajnostnega, izobraževalnega, kulturnega) s poudarkom na specifičnih ciljnih obiskovalcih;
- promocija dediščine in vrednot med prebivalci in obiskovalci: ozaveščanje prebivalcev, priprava programov za predstavitev dediščine obiskovalcem;
- okolje: zdravo, varno in kvalitetno okolje;
- partnersko sodelovanje in vključevanje javnosti: obveščanje in partnersko sodelovanje zainteresiranih javnosti.

6. POSLANSTVO IN VIZIJA

Ohranjanje, zaščita, razvijanje in posredovanje dediščine živega srebra in njenih izjemnih univerzalnih vrednot na način, ki bo prispeval k širšemu prepoznanju pomena in spoštovanju tovrstne dediščine, kot tudi k trajnostnemu razvoju območja in lokalne skupnosti.

7. STRATEŠKI CILJI UPRAVLJANJA

Cilji varstva dediščine:

- ohranitev avtentičnosti in integritete območja dediščine,
- monitoring dediščine in območja.

Cilji razvoja:

- upravljanje in gospodarjenje območja dediščine živega srebra z upoštevanjem načel trajnostnega razvoja,

- izobraževanje, raziskave in razvoj,
- razvoj (trajnostnega, izobraževalnega, kulturnega) turizma s poudarkom na specifičnih ciljnih obiskovalcih.

Cilji promocije dediščine med prebivalci in obiskovalci:

- ozaveščanje prebivalcev,
- priprava programov za predstavitev dediščine obiskovalcem.

Širši cilji:

- zdravo, varno in kvalitetno okolje.

Cilji partnerskega sodelovanja in vključevanja javnosti:

- obveščanje in partnersko sodelovanje zainteresiranih javnosti.

Horizontalni cilji:

- trajno in kvalitetno upravljanje in razvoj območja dediščine.

8. NAČRT UPRAVLJANJA SVETOVNE DEDIŠČINE ŽIVEGA SREBRA V IDRJI

8.1. Temeljna načela in cilj celovitega upravljanja

Glavni namen celovitega upravljanja je zagotovitev zaščite izjemnih univerzalnih vrednot dediščine za sedanje in bodoče generacije v Idriji ter po vsem svetu ter zagotoviti učinkovit sistem skupnega, usklajenega, koordiniranega in organiziranega upravljanja, ki bo zagotavljal zaščito izjemne univerzalne vrednosti dediščine za sedanje in bodoče generacije.

Na podlagi analize stanja na področju upravljanja dediščine živega srebra v Idriji ob upoštevanju skupnih izhodišč upravljanja med partnerji dediščine živega srebra ter ob upoštevanju strateških ciljev upravljanja dediščine, so določena temeljna načela in cilji celovitega upravljanja dediščine živega srebra v Idriji.

Celovito upravljanje temelji na:

- partnerskem pristopu pri skupnem upravljanju dediščine;
- odprtem do zainteresiranih javnosti, predvsem do lokalnega prebivalstva;
- trajnostnem razvoju.

Glavni cilj celovitega upravljanja je zagotoviti usklajeno upravljanje posameznih delov dediščine živega srebra, ki so v upravljanju različnih subjektov.

Načrt celovitega upravljanja dediščine živega srebra Idrije bo zagotavljal učinkovito načrtovanje in izvajanje potrebnih ukrepov in aktivnosti za doseganje strateških ciljev upravljanja dediščine, model celovitega upravljanja pa predstavlja organizacijsko podlago, ki:

- povezuje vse sodelujoče partnerje v prizadevanjih za doseganje skupaj zastavljenih strateških ciljev in
- zagotavlja učinkovito izvajanje skupnih nalog in aktivnosti, za katere je nujno ali smiselno in racionalno, da se izvajajo skupaj na ravni celotnega območja.

Z načrtom celovitega upravljanja dediščine živega srebra se določa normativna ureditev odnosov med posameznimi lastniki in upravljavci dediščine ter odnosov med njimi in zainteresiranimi javnostmi (lokalnim prebivalstvom, gospodarstvom, interesnimi združenji, ponudniki itd.). Pomembno pri tem je, da v načrt skupnega upravljanja vključimo vse zainteresirane subjekte in zagotovimo tak način komuniciranja, ki bo zagotavljal odprt in nemoten pretok informacij v obe smeri.

Določijo se pravila o tem, kdo bo nosilec skupnega upravljanja dediščine živega srebra, katere funkcije upravljanja se bodo izvajale skupaj na ravni celotnega območja dediščine živega srebra v Idriji in kdo bo njihov izvajalec. Z načrtom upravljanja se določijo tudi vloge posameznih lastnikov in upravljavcev dediščine živega srebra ter način in oblike komuniciranja z zainteresiranimi javnostmi.

Pri oblikovanju načrta skupnega upravljanja dediščine živega srebra so upoštewane temeljne funkcije upravljanja, in sicer funkcija načrtovanja, organiziranja, vodenja, koordiniranja, nadzora in evalvacije.

Temeljne funkcije upravljanja izvaja nosilec skupnega upravljanja dediščine, in sicer pri izvajanju nalog in aktivnosti na glavnih področjih skupnega upravljanja dediščine.

Področja skupnega upravljanja dediščine so opredeljena s strateškimi cilji upravljanja in obsegajo:

- varstvo, zaščito in ohranjanje dediščine, vključno s spremljanjem stanja;
- izobraževanje in raziskave;
- informiranje in ozaveščanje lokalnega prebivalstva in drugih zainteresiranih javnosti (gospodarstva, društev in drugih oblik interesnega povezovanja);
- promocijo, interpretacijo, prezentacijo in trženje dediščine, vključno z upravljanjem blagovne znamke UNESCO Idrija;
- razvoj izdelkov in storitev, povezanih z dediščino živega srebra.

8.2. Izhodišča pri oblikovanju individualnih načrtov upravljanja dediščine živega srebra

Državi partnerici Španija in Slovenija sta se v procesu nominacije 'Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija' dogovorili, da bosta pri oblikovanju individualnih načrtov upravljanja dediščine na območjih posameznih držav upoštevali naslednja skupna izhodišča oziroma skupni pristop:

1. Ob upoštevanju izjemnih univerzalnih vrednot dediščine mora skupno upravljanje dediščine zagotoviti ustrezno varovanje in zaščito dediščine, njeno integriteto in avtentičnost.
2. Načrt upravljanja mora temeljiti na partnerskem sodelovanju in vključevanju vseh udeleženih subjektov, javnih in zasebnih, na vseh ravneh, od državnega do lokalnega, v skupno upravljanje dediščine.
3. Načrt upravljanja mora temeljiti na upoštevanju načel trajnostnega razvoja.
4. Okoljski pristop. V primeru Almadéna in Idrije je ključno načrtovanje in izvajanje sanacijskih in okoljevarstvenih ukrepov z namenom zaščite ljudi in narave pred škodljivimi vplivi živega srebra.

5. Načrt upravljanja vključuje trajnostni razvoj turizma, ki temelji na raznovrstnosti in upošteva človekove vrednote, okolje, zgodovino in kulturo.
6. Načrt upravljanja vključuje izobraževanje in raziskovanje kot dinamična dejavnika ne le v socialnem, temveč tudi ekonomskem pomenu.
7. Načrt upravljanja mora upoštevati prizadevanja za krepitev skupne podobe posameznih območij dediščine, ki so zgodovinsko povezana z razvojem izobraževanja in znanosti.
8. Načrt upravljanja mora vključevati povezovanje upravljanja z obrtniki in proizvajalci tradicionalnih izdelkov, katerih delo in izdelki kažejo na kulturni pomen in vrednost območja ter hkrati ustvarjajo priložnosti za nova delovna mesta.
9. Načrt upravljanja mora vključevati ohranjanje dediščine kot priložnosti za spodbujanje razvoja lokalnega, regionalnega in mednarodnega gospodarstva.
10. Načrt upravljanja mora vključevati aktivnosti ozaveščanja lokalnega prebivalstva in obiskovalcev ter spodbujanja naklonjenosti zgodovinskemu pomenu njihovega okolja s pripravo ustreznih promocijskih in izobraževalnih programov.

Načrt upravljanja s svetovno dediščino živega srebra v Idriji upošteva osnutek načrta upravljanja v dosjeju nominacije 'Dediščina živega srebra. Almadèn in Idrija'. Z načrtom upravljanja dediščine živega srebra v Idriji se določa normativna ureditev odnosov med posameznimi lastniki in upravljavci dediščine ter odnosov med njimi in zainteresiranimi javnostmi (lokalnim prebivalstvom, gospodarstvom, interesnimi združenji, ponudniki, itd.). Pomembno je, da so v načrt skupnega upravljanja vključeni vsi zainteresirani subjekti in da je zagotovljen način komuniciranja, ki omogoča odprt in nemoten pretok informacij v obe smeri. Pri oblikovanju načrta skupnega upravljanja dediščine živega srebra se upošteva temeljne funkcije upravljanja in sicer funkcijo načrtovanja, organiziranja, vodenja, koordiniranja, nadzora in evalvacije. Za pripravo načrta upravljanja in čim učinkovitejše doseganje ciljev ohranjanja, varovanja in prezentacije dediščine živega srebra v Idriji je treba vzpostaviti učinkovito sodelovanje s ključnimi deležniki na lokalni, državni in meddržavni ravni. Načrt upravljanja dediščine živega srebra v Idriji bo v bodoče predstavljal osnovo za pripravo letnih programov deležnikov za posamezno koledarsko leto.

Predvidene aktivnosti so:

- izdelati program aktivnosti (akcijski načrt) na podlagi načrta upravljanja »Dediščina živega srebra – Idrija« z vključitvijo ključnih deležnikov,
- izdelati komunikacijski načrt, ki opredeljuje sodelovanje s prebivalci in drugimi deležniki na območju vpisane dediščine ter lokalno skupnostjo, na državni ravni pa z drugimi območji vpisanimi na UNESCO Seznam svetovne dediščine, z Ministrstvom za kulturo, Ministrstvom za kmetijstvo in okolje, Ministrstvom za gospodarski razvoj in tehnologijo (na delovnem področju evropske kohezijske politike in regionalnega razvoja), Ministrstvom za pravosodje in javno upravo (predvsem na delovnem področju lokalne samouprave), Slovensko nacionalno komisijo za UNESCO, itd. ter sodelovanje na meddržavni ravni s partnerji v Almadénu kot tudi drugimi podobnimi lokacijami v svetu,
- pridobiti strokovne podlage oziroma strokovna izhodišča resornih področij (naravna in kulturna dediščine, turizem) za pripravo načrta upravljanja,
- oblikovati kazalnike uspešnosti upravljanja dediščine živega srebra in napredka pri varovanju,
- oblikovati seznam prednostnih raziskav povezanih z vrednotami vpisanega območja.

8.3. CELOVITO UPRAVLJANJE DEDIŠČINE ŽIVEGA SREBRA V IDRJI

8.3.1. Mednarodni in Nacionalni upravljavski odbor »Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija« ter Delovna skupina UNESCO Idrija

Za uspešno koordiniranje celovitega upravljanja UNESCO »Dediščine živega srebra. Almadén in Idrija« sta Španija in Slovenija leta 2013 ustanovili Mednarodni upravljavski odbor, ki v skladu z Operativnimi smernicami za izvajanje Konvencije o varstvu svetovne dediščine, deluje kot koordinacijsko telo in zagotavlja usklajeno upravljanje dveh sicer fizično ločenih delov območja svetovne dediščine (Almadén in Idrija). Mednarodni odbor sestavlja dvanajst članov, šest predstavnikov Španije in šest predstavnikov Slovenije s strani upravljavcev ter strokovnih in državnih inštitucij. V šestčlanskem slovenskem odboru, ki jih imenuje župan Občine Idrija so predstavniki Občine Idrija, Ministrstva za kulturo ICOMOS Slovenije, Centra za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija in Mestnega muzeja Idrija. Glavne naloge obeh odborov so spodbujati ohranjanje in varovanje dediščine živega srebra, razvijati njene prepoznane izjemne univerzalne vrednote, nadzorovati stanje dediščine, posebej v procesu poročanja centru za svetovno dediščino in sprejemati priporočila za usklajeno upravljanje spomeniškega območja na posameznih lokacijah. Odbor tudi sicer ne deluje samo kot formalni organ temveč s svojimi člani iz različnih institucij predstavlja platformo za izmenjavo znanj, izkušenj in idej, kar je mogoče prepoznati v številnih primerih sodelovanja na strokovnih, znanstveno raziskovalnih, projektnih in nenazadnje promocijskih ravneh.

Koordinator aktivnosti na področju svetovne dediščine živega srebra v Idriji je Nacionalni koordinacijski odbor 'Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija' (CC/SLO), katere člane s sklepom imenuje župan Občine Idrija. CC/SLO, ki je glavni odločevalec o vseh zadevah skupnega upravljanja dediščine živega srebra v Idriji, sestavljajo predstavniki ključnih subjektov, ki so lastniki ali upravljavci pretežnega in najpomembnejšega dela dediščine živega srebra v Idriji (Občina Idrija, Center za upravljanje z dediščino živega srebra, Mestni muzej Idrija), predstavniki ICOMOS/Si in Ministrstva za kulturo. Člani CC/SLO so tudi člani Mednarodnega koordinacijskega odbora 'Dediščina živega srebra. Almadén in Idrija' (CC/SPA-SLO).

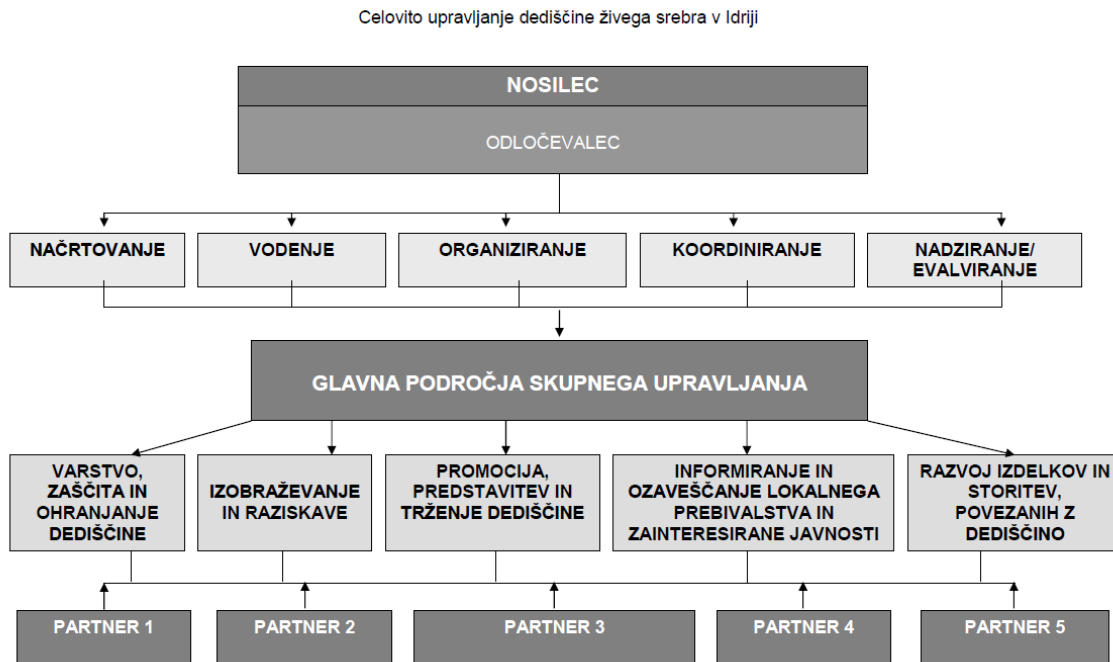
Operativne naloge v cilju varovanja, ohranjanja in prezentacije dediščine živega srebra izvaja, tudi na podlagi sklepov CC/SLO, delovna skupina UNESCO Idrija (DSU Idrija). Pri izvajanju funkcije ohranjanja in varovanja sodeluje DSU Idrija z Zavodom za varstvo kulturne dediščine Slovenije OE Nova Gorica in z Zavodom za varstvo narave OE Nova Gorica. Glavne naloge Delovne skupine UNESCO Idrija so:

- izvaja naloge vezane na problematiko upravljanja območij in objektov kulturne dediščine, vpisanih na Unesco seznam svetovne dediščine,
- sodeluje z mednarodnim koordinacijskim odborom med Španijo in Idrijo,
- vsebinsko proučuje in pripravlja mnenja vezana na Unesco dediščino za potrebe lokalne skupnosti in
- sodeluje pri dogodkih in aktivnostih, ki jih v povezavi z Unesco dediščino izvaja lokalna skupnost.

Strokovno-tehnično podporo in posamezne izvajalske funkcije skupnega upravljanja dediščine imajo Občina Idrija, Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija in Mestni muzej Idrija, ki lahko tudi združujejo sredstva in kadre z namenom izvajanja projektnih aktivnosti.

8.3.2. Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija

Nosilec celovitega upravljanja kulturne dediščine in naravnih vrednost, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji, je v skladu s svojim ustanovnim poslanstvom javni zavod CUDHg Idrija.

Temeljne funkcije nosilca skupnega upravljanja:

- povezuje vse partnerje pri izvajanju nalog in aktivnosti, opredeljenih v načrtu celovitega upravljanja;
- načrtuje, organizira, koordinira, vodi, nadzoruje in ocenjuje izvajanje načrta celovitega upravljanja;
- izvaja tudi tiste naloge in aktivnosti načrta celovitega upravljanja, katerih skupno izvajanje na ravni celega območja je bolj učinkovito in bolj racionalno, kot če jih izvajajo posamezni partnerji vsak zase, ter tiste naloge in aktivnosti načrta upravljanja, za katere na območju še ni usposobljenega ali zainteresiranega izvajalca;
- organizira, koordinira in spremlja izvajanje načrta celovitega upravljanja dediščine živega srebra v Idriji;
- sodeluje v mednarodnem in nacionalnem koordinacijskem odboru;
- sprejema odločitve o izvajanju vsakokratnih skupnih nalog v okviru sodelovanja pri upravljanju 'Dediščine živega srebra. Almadén in Idrija';
- spremlja stanje ter pripravlja in sprejema poročila o izvajanju Konvencije;
- zbira predloge projektov mednarodnega sodelovanja in organizira njihovo pripravo;
- pripravlja finančne konstrukcije za izvedbo načrta upravljanja in sodeluje pri zagotavljanju manjkajočih virov in

- izvaja določene naloge in aktivnosti, za katere je dogovorjeno, da se izvajajo skupaj na ravni območja, in sicer:

VARSTVO, ZAŠČITA IN OHRANJANJE

- Spremlja stanje na področju upravljanja posameznih enot dediščine in pripravlja predloge pogodbenega upravljanja za posamezne enote dediščine.
- Spodbuja oblikovanje javno-zasebnih partnerstev in za vzpostavitev gospodarnega sistema ohranjanja dediščine.
- Sodeluje pri pripravi projektne dokumentacije za ureditev posameznih objektov dediščine.
- Sodeluje pri spremljanju okolja in načrtovanju programov sanacije degradiranega območja.
- Organizira svetovanje posameznim subjektom pri obnovi in revitalizaciji objektov dediščine, jih obvešča o možnostih sofinanciranja in zagotavlja pomoč pri pripravi projektne dokumentacije.

IZOBRAŽEVANJE, RAZISKAVE, PROJEKTI

- Pripravlja skupne programe izobraževanj in raziskav.
- Sodeluje s strokovnimi institucijami (univerze, šole, strokovna združenja, posameznimi strokovnjaki itd.) in vzpostavlja nove povezave.
- Organizira, koordinira in pripravlja predloge skupnih razvojnih projektov in programov, regionalnih, nacionalnih in mednarodnih (povezovanje zainteresiranih partnerjev pri projektih).
- Spodbuja razvoj novih dejavnosti, povezanih z dediščino.

SKUPNA PROMOCIJA OBMOČJA DEDIŠČINE

- V sodelovanju z drugimi deležniki oblikuje in vzdužje sistem enotnega označevanja območja; označitev dostopov, poti (usmerjevalne, pojasnjevalne table) itd.

UPRAVLJANJE BLAGOVNE ZNAMKE UNESCO

- Motivira subjekte na območju za uporabo blagovne znamke UNESCO.

OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE LOKALNEGA PREBIVALSTVA

- Pripravlja skupen načrt obveščanja in komuniciranja ter vključevanja javnosti.
- Izvaja obveščanje in informiranje javnosti na lokalni in nacionalni ravni.
- Komunicira z mediji in pripravlja dogodke.
- Izvaja neposredne predstavitve lokalnemu prebivalstvu.

8.3.3. Funkcije in naloge posameznih partnerjev upravljanja

Posamezni partnerji upravljanja dediščine živega srebra v Idriji so odgovorni za načrtovanje, organizacijo, izvajanje in evalvacijo izvajanja upravljanja objektov in delih dediščine živega srebra, katerih lastniki ali upravljavci so. V tem okviru:

- pripravljajo lastne načrte zaščite in ohranjanja dediščine;
- pripravljajo lastne načrte vzdrževanja dediščine;
- načrtujejo in izvajajo vse druge dejavnosti, ki zagotavljajo uresničevanje strateških ciljev upravljanja dediščine živega srebra v Idriji;

- pri načrtovanju lastnih aktivnosti upravljanja aktivno sodelujejo z nosilcem upravljanja dediščine živega srebra v Idriji;
- skrbijo, da so njihovi lastni načrti upravljanja usklajeni s skupnim načrtom upravljanja dediščine živega srebra Idrije;
- sodelujejo in se partnersko povezujejo z drugimi partnerji pri načrtovanju, organiziranju in izvajanju posameznih dogovorjenih nalog in aktivnosti dogovorjenih v skupnem načrtu upravljanja dediščine živega srebra v Idriji, in pri izvajanju nalog ter aktivnosti na ravni držav partneric območja dediščine živega srebra;
- skrbijo za lastno trženje in promocijo dediščine, ki jo imajo v upravljanju;
- se povezujejo z drugimi partnerji v razvoju novih integralnih turističnih izdelkov, ki so namenjeni povečanju turističnega obiska na območju.

8.3.4. Način komuniciranja med partnerji in do zainteresiranih javnosti

Med partnerji je odprta dnevna, osebna komunikacija. Partnerji se sestanejo najmanj štirikrat na leto na srečanjih.

Komuniciranje z zainteresiranimi javnostmi se izvaja prek nosilca upravljanja in prek posameznih subjektov z:

- obveščanjem o dogajanju v medijih,
- organiziranjem okroglih miz in srečanj,
- predstavitevami skupnih projektov.

Najmanj enkrat na leto se pripravi strateška konferenca, na kateri se predstavi skupni načrt upravljanja in v nadaljevanju uresničevanje strateškega načrta ter obravnava novih predlogov.

Zainteresirane javnosti vključujejo:

- zasebne lastnike objektov kulturne dediščine,
- lokalno prebivalstvo,
- podjetja, ki delujejo na območju,
- turistične subjekte na območju in v okolici,
- društva in druge nevladne organizacije.

8.3.5. Zagotavljanje kadrov in virov financiranja skupnega upravljanja

Varovanje celovitosti in avtentičnosti kulturne dediščine predstavlja zaradi velikega števila objektov in naprav relativno visok strošek in dodatne kadre. Pomemben dejavnik skupnega upravljanja so zagotovljeni ustrezni kadri in viri financiranja skupnega upravljanja dediščine živega srebra.

Možni viri financiranja tudi za zagotavljanje kadrov so naslednji:

- proračun za izvajanje javne službe (občinski, državni),
- tržna dejavnost,
- razpisana javna sredstva,
- projektno financiranje (Obzorje, Programi evropskega teritorialnega sodelovanja: Območje Alp, Območje Jadrana, Podonavsko območje, Srednja Evropa, Program Mediteran, Interreg VC, ...);

- donacije, sponzorstva.

Proračun finančnih sredstev za izvedbo načrtovanih nalog in aktivnosti skupnega upravljanja z dediščino živega srebra se opredelijo v akcijskih načrtih, se določijo v letnem načrtu skupnega upravljanja dediščine živega srebra oz. se namen financiranja dogovori ob vsakokratni prijavi posameznega projekta na razpis.

9. PREDNOSTNA AKCIJSKA PODROČJA IN NJIHOVI NOSILCI

Zaradi celostne pokritosti posameznih segmentov dediščine smo opredelili sedem aktivnosti in njihove nosilce. Pri tem nosilci usklajujejo delo na posameznem področju, ostali akterji pa sodelujejo skladno s svojimi pristojnostmi in dogovorjenimi delitvami nalog.

9.1. Specifični cilji trajnostnega razvoja Občine Idrija

V okviru vizije razvoja občine bo v središču občinskih prizadevanj na območjih kulturne dediščine varstvo kulturne dediščine, ki zagotavlja kakovostno bivanje ter vključenost vseh spektrov družbenih skupin na varovanem območju, trajnostna raba kulturnih potencialov v podporo turizmu in drugim dejavnostim ter povečana prepoznavnost Idrije in njene dediščine:

- revitalizacija območja Jožefovega jaška;
- revitalizacija objekta Rudniškega gledališča;
- vzpostavitev peš cone v ožjem mestnem jedru s povezavami do gradu Gewerkenegg in Mejce;
- zagotovitev dostopnosti kulturne dediščine (npr. Topilnica Hg in Idrijske klavže);
- ureditev parkiranja za kamperje in avtobuse;
- poenotenje urbane opreme;
- izdelava konsevatorskih načrtov za vse kulturne spomenike državnega pomena;
- obnova Magazina (dostopnost za invalide);
- ureditev javnih sanitarij v mestnem jedru;
- povečanje poplavne varnosti Idrije z izvedenimi ukrepi ob Gregorčičevi ulici;
- vzpostavitev optičnega omrežja in WI-Fi povezave v mestu;
- obnovitev infrastrukture in tematske ureditve območja Rak;
- spodbujanje gostinske ponudbe s tradicionalnimi idrijskimi jedmi;
- razvoj novih turističnih produktov kot povezovanje dediščine s storitvami in programi.

9.2. Specifični cilji Centra za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija

Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija bo poleg izvajanja trajnega vzdrževanja nezalitega dela jame in monitoringa vplivnega območja rudnika na področju upravljanja, ohranjanja, varovanja in prezentacije dediščine živega srebra izvajal naslednje aktivnosti:

- varstvo in ohranjanje dediščine živega srebra;
- upravljanje dediščine živega srebra,
- prezentacija dediščine živega srebra,
- vodenje priprave Periodičnega poročila UNESCO Centru,
- sodelovanje pri vodenju baze popisa tehniške dediščine Idrije in Almadéna,

- promocija dediščine živega srebra ter blagovne znamke »Rudnik živega srebra Idrija«;
- skrb za izobraževanje in širjenje znanj o dediščini živega srebra (vrtci, osnovne in srednje šole ter fakultete);
- pridobivanje sredstev za dokončanje projekta „Obnovitev in oživitev območja Topilnice Rudnika živega srebra Idrija – 2. faza“;
- ohranjanje in vzdrževanje nezalitega dela jame (odprti jamski objekti) ter objektov, ki jih bo Center potreboval za izvajanje dejavnosti vzdrževanja in monitoringa, vključno z muzejskim delom rudnika Antonijev rov;
- izvajanje projektne naloge monitoringa skladno z operativnimi in strateškimi cilji Programa varstva okolja Občine Idrija;
- osveščanje in aktivno informiranje občanov Občine Idrija in širše javnosti o stanju okolja (živo srebro, radon), varstvu okolja ter skrbi za zdravje ljudi;
- osveščanje, diseminacija znanja in informiranje širše javnosti o tematikah, povezanih z rudarjenjem in uporabo živega srebra;
- dejavnosti za uveljavitev evropske Strategije o živem srebru ter Minamata konvencije o živem srebru, izvajanje promocijskih dejavnosti Centra na mednarodnih sestankih INC, izvajanje EU strategije in Konvencije Minamata o živem srebru, monitoring in poročanje;
- upravljanje z arhivsko dokumentacijo (projekti, načrti, jamskimi in geološkimi kartami), ki bo potrebna tudi v bodoče za nadaljnje izvajanje aktivnosti vzdrževanja, monitoringa in izobraževanj;
- priprava predlogov projektov, prijava na razpise doma in v EU,
- aktivnejše povezovanje z ostalimi organizacijami z namenom partnerskega sodelovanja;
- razvoj raziskovalne in izobraževalne dejavnosti;
- skrb za lastno strokovno izpopolnjevanje;
- spodbujanje in razvoj novih dejavnosti.

9.3. Specifični cilji Mestnega muzeja Idrija

Premična dediščina je sestavni del celostne predstavitve dediščine živega srebra, kjer si ustanove, pristojne za zbiranje, varovanje in predstavitve dediščine skupaj z lokalno skupnostjo in turističnimi akterji prizadevajo za povezovanje znanj, kadrovskih in finančnih virov. Specifični cilji Mestnega muzeja Idrija na tem področju so:

- zbiranje in dokumentiranje premične in nesnovne dediščine;
- ohranjanje in varovanje premične dediščine v ustreznih pogojih – pridobiti NOVE muzejske depoje;
- raziskovanje;
- zbiranje in zapisovanje ustnega izročila;
- predstavljanje dediščine javnosti s pomočjo različnih medijev (razstave, publikacije, splet), specifično za različne ciljne javnosti;
- upravljanje nepremične dediščine,
- izobraževanje javnosti
- razvoj turističnih programov
- sodelovanje pri upravljanju Unescove dediščine
 - sodelovanje pri pripravi Periodičnega poročila UNESCO Centru,
 - sodelovanje pri vodenju baze popisa tehniške dediščine Idrije in Almadéna,

9.4. Specifični cilji Zavoda za turizem Idrija

Idrija ima bogato naravno, kulturno in tehnično dediščino, kar dokazujejo številna priznanja, kot so uvrstitev na Unescov seznam svetovne dediščine, Evropska destinacija odličnosti, Alpsko mesto leta in druge, zato je lahko dediščina pomembno gibalno prihodnjega razvoja.

Z razvojnega vidika je še zlasti pomemben Geopark Idrija, s katerim se naravno in kulturno dediščino občine povezuje v enoten razvojni koncept celotne občine. Zavod za turizem Idrija z Geoparkom Idrija sta pomembni gibalni razvoja v idrijski občini, Geopark Idrija z zagotavljanjem usklajenega in trajnostnega upravljanja, zaščite, ohranjanja in promocije idrijske naravne in kulturne dediščine ter razmer za njeno primerno promocijo in interpretacijo, Zavod za turizem Idrija pa z zagotavljanjem promocije in trajnostnega turističnega razvoja destinacije Idrija. Specifični cilji s področja povezovanje naravne in kulturne dediščine, razvoj turizma in Geoparka Idrija:

- kakovostna zaščita, varstvo in razvoj dediščine in naravnih virov območja s poudarkom na geološki dediščini (Upravljavski načrt Krajinski park Zgornja Idrijca v pripravi);
- učinkovita in kakovostna interpretacija in izobraževanja s poudarkom na geološki dediščini z namenom okoljske ozaveščenosti;
- celovit razvoj območja geoparka na načelih trajnostnega razvoja z namenom gospodarske rasti območja Geoparka Idrija;
- privlačna in konkurenčna turistična ponudba območja ter večja prepoznavnost turističnega območja;
- razvoj integralnih turističnih produktov (blagovna znamka Idrija izbrano);
- kakovostna in uspešna promocija in trženje območja;
- organizirana, trajnostno naravnana in atraktivna turistična ponudba, ki zagotavlja vzdržen obisk območja in trajnostno ekonomsko rast;
- krepitev znanj, povezovanj in integracij Geoparka Idrija z namenom krepitev kakovosti in odličnosti (storitve, produkti in izdelki podeželja) ter uspešnosti in prepoznavnosti ponudnikov, ponudbe, značilnosti in območja v domačem in mednarodnem prostoru.

9.5. Specifični cilji Idrijsko Cerkljanske razvojne agencije v okviru regionalnega povezovanja

Z vidika turističnega razvoja ter usklajevanja okoljskih, prostorskih in gospodarskih ciljev, je potrebno tudi regionalno in mednarodno sodelovanje ter vpetost občine v regionalne in mednarodne razvojne tokove. Na tem področju je dejavna Idrijsko-cerkljanska razvojna agencija (ICRA), katere poslanstvo je povezovanje javnega interesa s podjetniškim, združevanje različnih znanj in praks pri kreiranju razvoja območja, oblikovanje podjetnikom in kmetom prijaznega okolja ter organiziranje kakovostnega informacijskega in svetovalnega servisa. ICRA deluje kot podporna organizacija v regiji, v podjetniškem sektorju, med lokalnimi skupnostmi, med kmeti in raznimi interesnimi združenji. Z regionalnim povezovanjem in z osredotočenjem na konkurenčne prednosti okolja – trajnostni turizem s poudarkom na naravni in kulturni dediščini ter podeželju, razvoj kmetijstva s poudarkom na samooskrbi, izraba energetskih potencialov in učinkovita raba energije ter lesnega bogastva – spodbujati in ustvarjati priložnosti za ustvarjanje novih delovnih mest po načelu trajnostnega razvoja ter s tem prispevati k izboljšanju kakovosti življenja prebivalcev

(zdravstvo, oskrba, bivanje, izobraževanje), razvoju infrastrukture ter vzpostavljanju projektov socialnega podjetništva. Specifični cilji s področja regionalnega povezovanja so:

- ohranjanje in razvoj kulturne dediščine s ciljem ustvarjanja novih delovnih mest;
- razvoj dejavnosti v zavarovanih okoljih ob hkratnem upoštevanju načel trajnostnega razvoja in ohranjanja naravne dediščine;
- razvoj podeželja z razvojem dopolnilnih in drugih dejavnosti ter povezovanjem deležnikov;
- spodbujanje kmetijske in prehrambno predelovalne dejavnosti s poudarkom na samooskrbi in s povezovanjem z javnimi zavodi;
- vključevanje v projekte, ki bodo omogočali izboljšanje gospodarske infrastrukture – gradnja odprtih širokopasovnih omrežji, odprte in trajnostne inovacije;
- vključevanje v finančne sheme za podporo gospodarstvu;
- spodbujanje sodelovanja med različnimi akterji z namenom pridobivanja pomoči pri spodbujanju razvoja lesne industrije;
- razvoj socialnega podjetništva in vključevanje ranljivih skupin prebivalcev;
- vključevanje prebivalcev v različne oblike vseživljenjskega učenja z namenom izboljšanja možnosti za ohranjanje delovnih mest, vzpostavitev novih delovnih mest, dvig usposobljenosti, življenjske ravni in socialne vključenosti;
- vzpostavitev partnerstva s ciljem oblikovanja mreže, ki bo omogočala povezovanje in učinkovitost pri prijavih na razpise.

9.6. Specifični cilji Zavoda za varstvo kulturne dediščine RS na področju varstva nepremične kulturne dediščine

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije – Območna enota Nova Gorica je pristojen za izvajanje javne službe, ki obsega upravne in strokovne naloge s področja varstva nepremične in z njo povezane premične in žive dediščine. V njegovi pristojnosti je skrb za ohranitev dediščine in preprečevanje škodljivih vplivov nanjo. Izvaja ukrepe za vključevanje dediščine v sodobno življenje, predstavljanje dediščine javnosti in razvijanje zavesti o njenih vrednostih. Med osrednjimi ukrepi je tudi omogočanje dostopnosti do dediščine in uživanje v njej sedanjim in bodočim rodovom. Z ohranjanjem kulturne, tehniške, umetnostne in arhitekturne ter zgodovinske kulturne dediščine, ki ga lahko dosežemo prek kakovostne prenove in primerne rabe vseh elementov dediščine, ustreznih programov, sanacijo neustreznih stanj ter z ozaveščanjem in seznanjanjem domače in tuje javnosti izboljšati vsebinsko prepoznavnost dediščine živega srebra v Idriji. Specifični cilji s področja varstva nepremične kulturne dediščine so:

- kakovostno ohranjanje, restavriranje in konserviranje ter redno vzdrževanje oziroma primerna raba kulturne dediščine v skladu s predpisi;
- sanacija neustreznih stanj;
- prezentacija tehnične dediščine v varovanem območju;
- izboljšanje obstoječih in snovanje novih, na kulturni dediščini temelječih programov in vsebin ter njihova aktivna vključitev v celostno ponudbo mesta;
- ozaveščanje in seznanjanje domače in tuje javnosti s kulturnimi vrednotami mesta Idrija;
- izdelava OPPN za ožje mestno jedro ter določitev načina urejanja širšega mestnega območja.

10. KLJUČNI INSTRUMENTI VARSTVA DEDIŠČINE ŽIVEGA SREBRA V IDRJI

10.1. Mednarodne konvencije

Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine

(UNESCO, sprejeta 1972, veljavna od 1975; Ur.l. SFRJ št. 56/1974, Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij UNESCO, mednarodnih večstranskih pogodb o zračnem prometu, konvencij mednarodne organizacije dela, konvencij mednarodne pomorske organizacije, carinskih konvencij in nekaterih drugih mednarodnih večstranskih pogodb, Ur.l. RS - Mednarodne pogodbe št. 15/1992, Ur.l. RS št. 54/92). Cilj konvencije je ugotavljati, zavarovati, predstavljati in prenašati kulturno in naravno dediščino svetovnega pomena bodočim rodovom. Konvencija opredeljuje pojem kulturne in naravne dediščine, nacionalno in mednarodno varstvo kulturne in naravne dediščine, sklad za varstvo, pogoje in oblike mednarodne pomoči ter izobraževalne programe.

Konvencija o varstvu kulturnih dobrin v primeru oboroženega spopada (Haaška konvencija) s Pravilnikom o izvajanju konvencije in Protokolom

(UNESCO, 1954; Ur.l. FLRJ - Mednarodne pogodbe št. 4/1956; Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij UNESCO, mednarodnih večstranskih pogodb o zračnem prometu, konvencij mednarodne organizacije dela, konvencij mednarodne pomorske organizacije, carinskih konvencij in nekaterih drugih mednarodnih večstranskih pogodb, Ur.l. RS - Mednarodne pogodbe št. 15/1992, Ur.l. RS št. 54/92). Haaška konvencija opredeljuje varstvo in zavarovanje kulturnih dobrin, spoštovanje kulturnih spomenikov ter druga določila v zvezi z varstvom kulturnih dobrin v primeru oboroženega spopada, med drugim tudi o ustrezni oddaljenosti kulturnih dobrin od potencialnih vojnih ciljev, kar je moč zagotavljati z ustreznim prostorskim načrtovanjem.

Konvencija o ukrepih za prepoved in preprečevanje nedovoljenega uvoza in izvoza kulturnih dobrin ter prenosa lastninske pravice na njih

(UNESCO, 1970, Pariz; Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij UNESCO, mednarodnih večstranskih pogodb o zračnem prometu, konvencij mednarodne organizacije dela, konvencij mednarodne pomorske organizacije, carinskih konvencij in nekaterih drugih mednarodnih večstranskih pogodb, Ur.l. RS - Mednarodne pogodbe št. 15/1992, Ur.l. RS št. 54/92). Konvencija opredeljuje ukrepe za prepoved in preprečevanje nedovoljenega uvoza in izvoza kulturnih dobrin ter prenosa lastninske pravice na njih.

Evropska konvencija o varstvu arheološke dediščine (spremenjena) (Malteška konvencija)

(European Treaty Series No. 143, Council of Europe, 1992; Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o varstvu arheološke dediščine (spremenjene) (MEKVAD), Ur.l. RS št. 24/1999.)

Malteška konvencija se nanaša na prepoznavanje arheološke dediščine in varstvene ukrepe, celostno varstvo arheološke dediščine, financiranje raziskovanja in ohranjanja, zbiranje in širjenje znanstvenih informacij, ozaveščanje javnosti, preprečevanje nezakonitega prometa ter medsebojno strokovno in znanstveno pomoč.

Konvencija o varstvu stavbne dediščine Evrope (Granadska konvencija)

(European Treaty Series No. 121, Council of Europe, 1985; Ur.l. SFRJ - Mednarodne pogodbe št. 4-11/1991; Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij Sveta Evrope, Ženevskih konvencij

in dodatnih protokolov o zaščiti žrtev vojne in mednarodnih sporazumov s področja kontrole oborožitve, za katere so depozitarji tri glavne jedrske sile, Ur.l. RS št. 14/1992). Granadska konvencija opredeljuje pomen pojma stavbne dediščine, prepoznavanje nepremičnin, ki jih je treba varovati, zakonske postopke varovanja, dopolnilne ukrepe, kazenske ukrepe, politiko varstva stavbne dediščine, sodelovanje in združevanje, obveščanje in usposabljanje ter evropsko usklajevanje politik varstva.

10.2. Operativne smernice Unesca

Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Internet: <http://whc.unesco.org/en/guidelines/>. Operativne smernice za implementacijo Konvencije o svetovni dediščini vsebujejo priporočila glede priprave dokumentacije in postopka za vpis na Seznam svetovne dediščine, glede izvajanja nadzora in pravil poročanja o stanju dediščine ter nekatera druga navodila, povezana z izvajanjem konvencije. Ker se pogledi na kulturno dediščino in na njeno ohranjanje neprestano spreminjajo, se spreminjajo tudi Operativne smernice.

10.3. Nacionalna zakonodaja

- Ustava Republike Slovenije
- Zakon o varstvu kulturne dediščine
- Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo
- Zakon o splošnem upravnem postopku
- Zakon o prostorskem načrtovanju
- Zakon o ohranjanju narave
- Zakon o graditvi objektov
- Zakon o preprečevanju posledic rudarjenja v Rudniku živega srebra Idrija (uradno prečiščeno besedilo) (ZPPPR-UPB1), (Ur.l. RS št. 26/2005)
- Odlok o razglasitvi tehniške dediščine v Idriji in njeni okolici za kulturne spomenike državnega pomena (Ur.l. RS št. 66/01, 55/02, 16/08 – ZVKD-1, 16/08 in 20/09)
- Sklep o likvidaciji družbe Rudnik živega srebra Idrija, d.o.o. – v likvidaciji (Sklep SDH, 24. 4. 2017)
- Sklep o ustanovitvi javnega zavoda Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija
- (Ur. l. RS, št. 55/11 in 6/14)
- Strategija kulturne dediščine 2020–2023 (Ministrstvo za kulturo, 26. 11. 2019)
- Izhodišča za program celovitega varstva kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji (Sklep Vlade RS, 28. 10. 2010)

10.4. Lokalni predpisi

- Odlok o razglasitvi kulturnih in zgodovinskih spomenikov ter naravnih znamenitosti na območju Občine Idrija, (Ur.l. SRS št. 16/86, 17/88, Ur. l. RS št. 56/93, 45/97, 131/03, 45/07, 115/07)
- Odlok o razglasitvi krajinskega parka Zgornja Idrija (Ur. l. RS št. 11/1993, 37/1995)
- Odlok o ustanovitvi javnega zavoda - Zavod za turizem Idrija (Odlok o ustanovitvi javnega zavoda – Center za idrijsko dediščino, Ur. l. RS, št. 55/2010, 73/2010,

- 55/2011, 84/2011, 104/2013) in Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o ustanovitvi javnega zavoda – Center za idrijsko dediščino (Ur. l. RS, št. 20/2019)
- Dediščina živega srebra v Idriji. Model upravljanja (Občina Idrija, 2008)

10.5. Razvojne strategije in programi na nacionalni ravni

Strategija prostorskega razvoja Slovenije (Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (Uradni list RS, št. 76/04, 33/07 – ZPNačrt, 61/17 – ZUreP-2 in 199/21 – ZUreP-3)). Strategija prostorskega razvoja Slovenije je temeljni državni dokument o usmerjanju razvoja v prostoru. Podaja okvir za prostorski razvoj na celotnem ozemlju države in postavlja usmeritve za razvoj v evropskem prostoru. Določa zasnovo urejanja prostora, njegovo rabo in varstvo. Prostorska strategija izhaja iz upoštevanja družbenih, gospodarskih in okoljskih dejavnikov prostorskega razvoja. V skladu z načelom vzdržnega prostorskega razvoja, ki je njeno temeljno načelo, strategija uveljavlja smotrno rabo prostora ter varnost življenja in dobrin. Poudarja prizadevanja za ohranitev prepoznavnosti prostora in krepitev identitete Slovenije ter njenih lokalnih oziroma regionalnih identitet, kar v razmerah evropske konkurence ponuja primerjalne prednosti.

Dolgoročni program postopnega, popolnega in trajnega zapiranja Rudnika živega srebra Idrija. Program je bil izdelan leta 1987 in je predstavljal podlago za Zakon o preprečevanju posledic rudarjenja v Rudniku živega srebra Idrija, ki je bil sprejet istega leta. Program je bil kasneje večkrat revidiran, sprejeti pa so bili dodatni programi, vezani na zapiranje rudnika, med njimi Program vzdrževanja nezalitega dela jame in monitoring po končanih zapiralnih delih v Rudniku živega srebra Idrija v zapiranju d.o.o., za obdobje 2008 – 2012, ki ga je dne 26. 4. 2007 sprejela Vlada Republike Slovenije.

10.6. Razvojne strategije in programi na regionalni ravni

Regionalni razvojni program Severne Primorske (Goriške statistične regije) 2014–2020: (Regionalni razvojni svet Severne Primorske je program potrdil 15. 3. 2015) - Regionalni razvojni program je temeljni dokument na regionalni ravni, ki opredeljuje razvojne prednosti in priložnosti Goriške regije, razvojno vizijo in strateške cilje za določeno obdobje ter strategijo za njihovo uresničitev.

Strategija razvoja turistične destinacije Smaragdna pot (Lokalna turistična organizacija Sotočje, 2006): Strategija stremi k razvoju turistične destinacije Smaragdna pot, ki naj bi postala evropsko primerljiva destinacija z visoko razvito turistično ponudbo in prepoznavno identiteto. Cilj strategije je povečati konkurenčnost turizma v regiji, izboljšati višji življenjski standard zaposlenim v tej dejavnosti in prebivalcem celotne regije. Strategijo so sprejele vse občine Goriške regije.

10.7. Razvojne strategije in programi na lokalni ravni

Lokalni energetske koncept (Za Občino Idrija pripravil Eco Consulting, d.o.o, 2011): Lokalni energetske koncept občine je namenjen povečevanju osveščenosti in informiranosti porabnikov energije ter pripravi ukrepov na področju učinkovite rabe energije in uvajanja novih energetskih rešitev. V njem so celovito ocenjene možnosti in predlagane rešitve na

področju energetske oskrbe občine. Pri tem je upoštevan dolgoročni razvoj občine na različnih področjih in obstoječe energetske kapacitete.

Razvojni načrt in strategija trženja turizma v občini Idrija za obdobje 2009 – 2015 (Za Občino Idrija pripravil Hosting d.o.o., 2009): Dokument vsebinsko uokvirja vizijo razvoja turizma na Idrijskem do leta 2015 in je osnova vsem konkretnim aktivnostim, ki jih bo občina Idrija v prihodnje izvajala na področju pospeševanja turističnega razvoja območja. Strategija opredeljuje glavne cilje na področju razvoja turizma in predlaga, kako jih doseči. Daje tudi okvir poslovnim odločitvam in je temelj nadaljnega načrtovanja.

Inovativna strategija trajnostnega razvoja Občine Idrija (Za Občino Idrija pripravil Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, 2010): Inovativna strategija trajnostnega razvoja Občine Idrija zagotavlja ključne strateške smernice občinski upravi in vsem razvojnim akterjem v občini, ki skušajo smiselno povezati dosedanja razvojna prizadevanja, programe in projekte v sklenjeno in medsebojno povezano celoto, s ciljem zagotavljanja učinkovitega razvoja in vključevanja vseh razpoložljivih razvojnih potencialov. Poudarjena je vloga trajnostnega razvoja, ki teži k razvoju območja, upošteva omejitve in regeneracijske možnosti okolja.

Občinski prostorski načrt (Občinski prostorski načrt je stopil v veljavo 1. junija 2011 po uradni objavi Odloka o občinskem prostorskem načrtu občine Idrija, Ur.l. RS št. 38/11, 89/11, 107/2013, 12/2014): V OPN so, ob upoštevanju usmeritev iz državnih strateških dokumentov in predpisov, razvojnih potreb občine in varstvenih zahtev, določeni cilji in izhodišča prostorskega razvoja občine, načrtovane prostorske ureditve lokalnega pomena ter določeni pogoji umeščanja objektov v prostor.

Program varstva okolja Občine Idrija 2016-2020 (Za Občino Idrija pripravil ERICo, Velenje 2016): Program varstva okolja Občine Idrija je strateški dokument, s katerim se želi občina dolgoročno čim boljše organizirati pri reševanju dejanskih okoljskih problemov. Program varstva okolja je skupen strateški dokument občine - občinskega sveta, župana kakor tudi občinske uprave ter služi kot osnova za vse strateške, politične, razvojne, investicijske in prostorske dokumente občine.

Strategija za mlade (Občina Idrija, 2015): Občina Idrija bo mladim prijazna občina, kjer se bo vsak mlad počutil doma in vključen v življenje občine. Mladi bodo igrali ključno vlogo v razvoju občine, ki gradi na svoji kozmopolitski preteklosti in vrednotah, ki so se razvile v petstoletni tradiciji rudarjenja: inovativnosti, ustvarjalnosti, solidarnosti, znanju, medsebojni povezanosti in odprtosti v svet. Občina bo zato tako za mlade kot vse druge prebivalce spodbudno okolje za uspeh in konstantno rast.“

Prenova operativnega programa odvajanja in čiščenja komunalne odpadne vode v Občini Idrija (za Občino Idrija izdelala Komunala Idrija d.o.o., 2014): v maju 2010 je podjetje Chronos d.o.o. iz Ljubljane po naročilu Občine Idrija za vsa naselja v občini Idrija izdelalo Operativni program odvajanja in čiščenja komunalne odpadne vode v občini Idrija (št. projekta 230/09). V njem so bila glede na državna izhodišča določena območja naselij in delov naselij, ki morajo biti opremljena z javnim kanalizacijskim omrežjem in za katera je bilo potrebno načrtovati in izvesti investicije, ter roki za izvedbo. Ministrstvo za okolje in prostor

je v novembru 2010 sprejelo prenovljen državni Operativni program odvajanja in čiščenja komunalne odpadne vode - novelacija za obdobje od leta 2005 do leta 2017, ki na novo opredelil območja poselitve (aglomeracije), kjer morajo občine zagotoviti ustrezno odvajanje in čiščenje odpadnih vod, poenostavil je programe oz. skupine področij glede na obremenitev in gostoto poselitve ter opredelil individualno reševanje odvajanja in čiščenja odpadnih vod za posamezne objekte na območjih z razpršeno poselitvijo. Na podlagi obstoječih in na novo pridobljenih podatkov in rezultatov je bil leta 2014 pripravljen prenovljen operativni program.

Lokalni kulturni program Občine Idrija za obdobje 2015-2020 (Občina Idrija, 2015): Lokalni kulturni program za obdobje 2015–2020 je strateški dokument Občine Idrija, ki izhaja iz evropskih in nacionalnih razvojnih strategij ob hkratnem upoštevanju lokalnih razvojnih značilnosti. Pri pripravi dokumenta se je upoštevalo lokalno tradicijo, ki je v kulturnih dejavnostih vedno prepoznavala močan družbeni potencial, kar želi občina ohraniti in nadgraditi tudi v prihodnje.

Celostna prometna strategija Občine Idrija (za Občino Idrija izdelala LUZ, d.d. in RRA LUR, Ljubljana, 2017): Občina Idrija je sočasno s 63 drugimi slovenskimi občinami pristopila k izdelavi Celostne prometne strategije (v nadaljevanju: strategije), katere namen je prekiniti s prakso razvoja prometa, ki vodi v naraščanje individualnega motornega prometa in vse bolj zapostavlja ranljivejše skupine prebivalcev. Cilj strategije je vzpostavitev trajnostnega prometnega sistema, ki bo izboljšal pogoje bivanja in dela v občini. Prebivalcem in obiskovalcem bodo na voljo ugodni, zdravju prijazni, varni in udobni načini mobilnosti, ki bodo izboljšali zdravje in počutje prebivalcev, izgled kraja ter možnosti lokalnih skupnosti za uspešen razvoj.

Analiza uresničevanja Standardnih pravil za izenačevanje možnosti invalidov Občine Idrija in Akcijski načrt za izenačevanje možnosti invalidov Občine Idrija 2016-2020 (Občina Idrija, 2016): Občina Idrija je k projektu in pridobitvi listine Občina po meri invalidov pristopila že leta 2010 in v letu 2011 pripravila Posnetek stanja položaja oseb z oviranostmi v Občini Idrija, potrdila Akcijski načrt za uresničevanje enakih možnosti oseb z oviranostmi v Občini Idrija ter imenovala Svet invalidov Občine Idrija. Čeprav na razpisu zaradi proceduralnih napak ni bila uspešna, je z aktivnostmi nadaljevala in akcijski načrt v večji meri uresničila. V zadnjih letih je Občina Idrija odpravila številne arhitektonske ovire, prostore opremila z novimi, večjimi napismi, in vzpostavila vstopno točko v pritličju za vse občinske storitve. Javni zavodi v občini so izvedli številna usposabljanja zaposlenih in pripravili analize dostopnosti ter identificirali potrebne rešitve, pomen dostopnosti in vključevanja pa prepozna tudi gospodarstvo. Široka paleta invalidskih društev in organizacij za invalide podpira ranljive skupine pri vključevanju v ekonomsko in družbeno življenje občine. Napredka ne bi bilo brez aktivnega delovanja invalidskih društev, ki so v okviru svojih aktivnosti (npr. dan bele palice, srečanja pri županu ...) večkrat opozarjala na nove ovire in predlagala rešitve.

11. VELJAVNOST NAČRTA UPRAVLJANJA

Načrt celovitega upravljanja kulturne dediščine in naravnih vrednot, povezanih z idrijskim rudiščem, v Idriji sprejme za obdobje oziroma do sprejema novega načrta

upravljanja, ki ga odgovorni organ pripravi v soglasju z ostalimi upravljavci kulturne dediščine v občini Idrija.

Popravke in dopolnitve Načrta upravljanja se predlaga na podlagi ugotovitev letnih poročil, in sicer najmanj vsakih pet let.

Akcijski načrt (v prilogi), ki je sestavni del načrta celovitega upravljanja se spreminja na letni ravni in je praviloma vezan na posamezna proračunska obdobja.

12. OBVEZNA PRILOGA: AKCIJSKI NAČRT

Akcijski načrt je priloga načrta upravljanja, ki se dopolnjuje na letni ravni. Vsebuje aktivnosti, vezane na upravljanje dediščine živega srebra za tekoče koledarsko leto, lahko pa tudi večletni načrt aktivnosti, zlasti na področjih in pri aktivnostih, ki potekajo čez daljše časovno obdobje.